

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1918.

Andra kammaren.

Nr 9.

Tisdagen den 26 november.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 20 innevarande november.

§ 2.

Föredrogs för remiss till utskott Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 34, med förslag till lag om ädrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 m. m.

Vid remiss av propositionen nr 34.

Därvid yttrade:

Herr vice talmannen Hamilton: Jag kan icke underlåta, herr talman, att då den kungl. propositionen remitteras till utskott beledsaga densamma med ett meddelande, eller att det liberala partiet har vid möte under gårdagen, sedan det kungl. förslaget noga prövats, beslutat att enhälligt understödja detsamma. Ingen må misstänka, att beslutet fattats under intrycket av att Sverige skulle befinna sig i en inre kritisk ställning och att man var orolig, för vad som kan hända i vårt land. Nej! så är ingalunda förhållandet. Sverige har vetat att under de nu, som vi hoppas, tillärdalupna fyra krigsåren bemästra alla försök inom landet att förmå Sverige att delta i kriget, först i stormaktskampen och sedermera i det finska inbördeskriget. Vi hava vetat att övervinna de tendenser, som gjort sig gällande i den vägen, och jag är övertygad om att det svenska folket, som alltid älskat lag och rätt, skall vara mäktigt att, om några strävanden att införa laglöshet i Sverige skulle visa sig, även övervinna dessa. Men ett folk, som är moget att tillbakavisa varje laglöst försök, är också moget att få sina fulla medborgerliga rättigheter. Det förslag, som här föreligger, är ett sådant, som skänker det svenska folket vad det har rätt att fordra. På det liberala partiets program har också under årtal stått, att lika kommunal rösträtt borde införas, och Kungl. Maj:ts förslag går just i den riktning, som liberala partiet önskat, med blott en huvudavvikelse, nämligen den rörande s. k. utskyldstrecket. Jag vill icke dölja, att inom

Andra kammarens protokoll vid urtima riksdagen 1918. Nr 9. 1

Vid remiss av
propositionen
nr 34.
(Forts.)

liberala partiet, i synnerhet på landsbygden, anses det vara en hederssak att betala sin skatt, och man betraktar den person mindre vederhäftig, som icke erlägger densamma. Men det är likväl ett offer, som måste göras, och jag tror icke, att detta offer har alltför stor omfattning. Ty genom den lag, som vi ha att förvänta rörande införsel i avlöning, kommer skatten att uttagas av var och en, som är i tillfälle att betala skatt, och beträffande de övriga är det ju rätt, att de befrias därifrån. Offret är icke heller någon eftergift åt de socialdemokratiska åsikterna, ty utskyldsstreetets borttagande överensstämmer fullkomligt med det liberala partiets åskådning. Gränslinjen mellan socialdemokrati och liberalism är klar, och utskyldsstreetets avskrivning ligger inom denna gränslinje. Vi äro således i det liberala partiet villiga att göra detta offer, även de som finna, att det måhända skulle varit bättre, att skattestreetet hade stått kvar, och vi göra det därför, att vi anse att vi därigenom uppfylla ett fullt berättigat krav.

Jag har velat uttala dessa ord redan vid remissen, så att landet och framförallt högern må veta, att det liberala partiet står enigt i att understödja regeringen. På högern beror således, om förslaget skall falla eller icke. Jag har funnit av ett föredrag, som högerpartiets ledare hållit under gårdagen, att högern vill göra eftergifter och eftergifter vida större, än som begäras av det liberala partiet. Jag skulle vilja rikta en hemställan till medlemmarna av högerpartiet att taga steget fullt ut och även fråga dem: äro de beredda att ifall förslaget faller, övertaga ansvaret, överlaga regeringen i vårt land? De förklara, att de vilja höra folket i val, och sådant äro vi liberaler icke rädda för, men tro de verkligen att folket i val — det gäller ju blott valen till andra kammaren, ty i fråga om första kammaren är det icke folket utan fyrkarna i val — skall skänka dem så stort antal röster, att deras röstetal skall överväga det socialdemokratiska och det liberala partiets eller vänsterns? Och om svaret blir nej, äro de då färdiga att genast förmå första kammaren att gå med på förslaget, äro de beredda därtill och, i varje fall, är det icke ett stort ansvar, som de taga på sig, att bringa landet i gungning under den mest kritiska tid, som Europa har upplevt?

Herr Lindman: Herr talman, mina herrar! Då den kungl. propositionen nu skall remitteras till utskott, hava vi just nyss fått höra av herr vice talmannen, huru han redan på förhand tillkännagivit det liberala partiets fullständiga anslutning till densamma. Efter mitt sätt att se borde det väl vara så, att när en kungl. proposition föreligger och remitteras till utskott, de som blivit insatta i detta utskott, skola i detsamma söka framlägga sina åsikter, söka få fram under behandlingen av det kungl. förslaget vad som från ena eller andra sidan kan vara emot detsamma att invända eller kanske slutligen tillkännagiva sin fullständiga anslutning till detsamma. Om man, såsom nu synes vara meningen, från vänsterns sida redan nu tillkännagiver denna sin fullständiga anslutning, är

det ju naturligtvis vänsterns sak, men att samtidigt fordra av högern en fullständig underkastelse på varje punkt i det kungl. förslaget kan efter min mening icke betyda något annat, än att hela denna utskottsbehandling skulle vara fullkomligt överflödig.

*Vid remiss av
propositionen
nr 34.
(Forts.)*

Mitt sätt att se saken är annorlunda. Det är, att utskottsbehandlingen skall föregå avgörandet i riksdagen, och det av det enkla skälet, att allt vad som kan anföras för eller emot skall kunna komma fram i den trängre kretsen av de ledamöter av riksdagen, som blivit insatta i utskottet. Alltsammans måste således efter min uppfattning där behandlas, och följaktligen skulle det naturligtvis vara överflödigt av den, som har blivit avsedd att för sitt partis räkning ämsättas i detta utskott, att vid remissdebatten ingå i någon behandling av förslaget. Men då detta yttrande nyss framkommit från det liberala partiets ordförande här i kammaren, må det tillåtas mig att göra några uttalanden beträffande dessa förslag. Jag skall icke gå in något närmare på den motivering, som består förslaget i den kungl. propositionen, oaktat jag skulle kunna emot denna motivering hava rätt mycket att invända. Jag skall försöka att fullständigt hålla mig till sak i detta fall och endast göra de sakliga anmärkningarna mot det kungl. förslaget, som enligt min och mina meningensfränders åsikt böra göras emot detsamma.

Jag skall då icke underlåta att göra den erinran mot förslaget, att detta, som egentligen endast behandlar ändring av kommunallagarna, likväl på visst sätt blir avgörande även för grundlagsfrågor. Jag vet icke riktigt säkert, hur regeringen tänkt sig saken beträffande dessa grundlagsfrågor, om det är regeringens mening att endast framlägga för oss här i riksdagen sina uttalanden i motiveringen till vad regeringen syftar på beträffande grundlagsändringar, eller om det är regeringens mening att på något sätt söka få fram något bindande uttalande i detta avseende redan vid urtima riksdagen. Om det sistnämnda skulle vara fallet, vill jag för min del framhålla, att man då söker begagna sig av Kungl. Maj:ts rätt att framlägga kommunallagsförslag till urtima riksdagen till att samtidigt förmå riksdagen till bindande uttalanden beträffande grundlagsändringsförslag, som Kungl. Maj:t icke har rätt att lägga fram till behandling vid urtima riksdag. Men icke blott detta, utan såsom det även påpekades vid lagtima riksdagen i våras och som med allt skäl kan upprepas även vid detta tillfälle: när man gör denna ändring i kommunallagarna, så har Kungl. Maj:t icke tillräckligt beaktat, att därmed följer av sig självt faktiska ändringar i de bestående grundlagarna, som äro av den genomgripande och vidlyftiga beskaffenhet att de i själva verket äro att jämställa med grundlagsändringar. Jag syftar naturligtvis på den kommunala rösträttens förhållande till första kammaren. Jag skall återkomma härtill senare. Jag ber att dessförinnan få säga några ord om de två andra viktiga förslag, som ligga inneslutna i den kungl. propositionen, nämligen frågan om den lika kommunala rösträtten med därtill hörade frågor om fullgjord skatteplikt och upplösning av primärrepresentationerna.

Beträffande den kommunala rösträtten handlar ju den kungl.

Vid remiss av
propositionen
nr 34.
(Forts.)

propositionen i främsta rummet om vad som, enligt vad vi veta, stått på det liberala programmet sedan tre år tillbaka. Det har nu emellertid blivit sammanknutet med bortfallandet av villkoret om fullgjord skattebetalning för erhållande av kommunal rösträtt, och det närmar sig sålunda högst betydligt och i väsentligt mycket högre grad än förut den allmänna kommunala rösträtten. Nu vill jag beträffande den kommunala skatteplikten säga, att jag väl kan förstå, att man på många håll är missbelåten med densamma. Man känner det mycket tungt, därför att det naturligtvis finns många fall där personer oförskyllt, om jag så får säga, äro i den ställningen, att de icke kunna fullgöra sin skatteplikt. Det är dem som man ömmar för. Men om det är riktigt, att skattskyldigheten står i något förhållande till vederbörandes förmåga att kunna utgöra sin skatt — och man får väl ändock antaga, att huvudsyftet med de skattefria avdrag, som äro gällande eller som kunna komma att bliva föreslagna, är, att så skall bli förhållandet — är det icke orimligt att i och för sig fordra fullgjord skattskyldighet. När herr vice talmannen nyss sade, att en obenägenhet mot detta villkors borttagande gör sig gällande företrädesvis på landsbygden, så är det nog riktigt, därför att på landet betalas skatterna i vida högre grad, än vad förhållandet är i städerna. Man finner det på landet som en mycket naturlig sak, att var och en skall betala sin skatt, och man har en djup rotad vana att vilja bedöma förhållandena så, att den som fullgör sin skattebetalning, han skall ha inflytande på kommunens angelägenheter, särskilt beträffande dess utgifter, men den som icke gör det, han skall icke ha något sådant inflytande. Det lär väl icke kunna förnekas, att det finnes många människor, som skulle kunna betala sin skatt, om de ville göra det och ville bemöda sig om att göra det, men som icke göra det på grund av slarv eller oordentlighet. Då har man på landsbygden en mycket stark inrotad ovilja mot att en sådan person skall erhålla rösträtt på samma sätt som den som år efter år fullgör sin skatteplikt ordentligt och på grund därav hittills haft rätt att utöva sin rösträtt. Detta, att man skall, såsom den kungl. propositionen föreslår, kräva skattskyldighet för erhållande av kommunal rösträtt men likväl icke kräva fullgjord skattebetalning, synes mig vara i hög grad oegentligt, och jag tror, att denna upplåtning delas av många, företrädesvis på den svenska landsbygden. Icke annat än jag förstått, har detta också varit den uppfattning, till vilken det parti anslutit sig som herr vice talmannen tillhör. Detta har ock ända till nu varit det liberala partiets uppfattning. Nu säger man, att genom att skapa ett nytt institut rörande skattebetalningen, nämligen införsel i lön, skall allt bli så bra. Genom införsel i lön skall skatten kunna tagas ut av löntagarna. Mot detta skulle jag vilja säga, att antingen är det så, att denna införsel i lön kommer att medföra det som Kungl. Maj:ts svftar till, d. v. s. att man genom denna anordning skall kunna uttaga skatt av samtliga skattskyldiga — men i så fall hade man ju icke behöft i Kungl. Maj:ts förslag föreslå borttagandet av villkoret att man skall ha betalt sin skatt för att erhålla rösträtt —

eller också är det så, att man icke tror, att denna införsel i lön skall medföra den verkan Kungl. Maj:t anser skall följa av densamma — men då får jag säga, att man kommit med något som är ganska missvisande. Då har man så att säga gjort ett slag i luften. Det ligger en motsättning i detta, men jag.

Vid remiss av propositionen nr 34.

(Forts.)

För egen del vill jag säga, att jag vill biträda förslaget om lika kommunal rösträtt. Jag har den uppfattningen, att det kan ske, om man vidtager vissa åtgärder beträffande kommunerna för att skydda hushållningen i kommunerna, som är för dem och deras ekonomi ganska angeläget. Till dessa åtgärder har jag trott böra höra bestämmandet av en åldersgräns på 24 år för erhållande av kommunal rösträtt. Det har icke synt mig vara orimligt att stadga en sådan bestämmelse, då man gjort det beträffande den politiska rösträtten till andra kammaren och då man, såvitt jag har mig bekant, och därom är jag ganska säker, har en dylik bestämmelse både i Norge och i Danmark. Det gäller ju blott att införa en likartad bestämmelse, som säkerligen i detta fall icke skulle annat än vara på sin plats.

Jag har med tillfredsställelse sett, att regeringen upptagit införandet av det representativa systemet i kommunerna i betydande utsträckning. Det sammanfaller fullkomligt med den uppfattning som jag har, och det är önskligt och nödvändigt, att så sker. då man utsträcker den kommunala rösträtten på sätt som regeringen föreslagit, d. v. s. inför den lika rösträtten. Men däremot vill jag uttala, att det synes mig inkonsekvent av regeringen att släppa skattebetalningsplikten, och det är inkonsekvent, jag upprepar det, att säga, att för att erhålla kommunal rösträtt skall man vara påförd skatt men, om man betalar den eller icke, gör detsamma.

Beträffande upplösningen av de s. k. primärförsamlingarna, d. v. s. den omedelbara övergången till det nya skicket, som regeringen föreslagit, synes det mig, att det är ganska allvarliga erinringar att göra mot förslaget. Även om jag förstår, att regeringen med sin syn på saken anser och att de som hylla sig till regeringen inom det liberala och det socialdemokratiska partiet hava den uppfattningen, att när man nu skrider till verket i detta fall, skall man genomföra det nya systemet omedelbart eller så gott som omedelbart, även om jag förstår detta, synes det mig, att man borde haft litet mera känsla för vad det verkligen medför icke blott beträffande riksdagen utan beträffande de kommunala organen själva. Vad betyder det att t. ex. på en enda gång upplösa landstingen, kommunalfullmäktige och stadsfullmäktige samt anställa nyval till dem? Dessa församlingar äro ju aldrig avsedda att upplösas på detta sätt, men lika fullt skall det nu ske på en enda gång och val äga rum efter andra grunder, än som förut varit fallet. Man kan ju lätt tänka sig, vilken orhörd omstöpning det skall bli. Nytt folk skall komma in i stor utsträckning. Naturligtvis är det nya folket icke lika erfaret som det som suttit där i många år. Det blir således mera omogenhet och kanske mera hastighet ifråga om en mängd beslut, än vad som för kommuner, städer och landsting skulle

Vid remiss av
propositionen
nr 34.
(Forts.)

vara önskvärt. Att man därjämte skall skrida till upplösning av nämnder och drätselkammare, utan att det behöver hava sammanhang med denna fråga, det finner jag rent orimligt. I dylika nämnder sitta t. ex., såsom vi alla väl veta, både i städerna och på landet, personer, vilka år efter år följt kommunernas angelägenheter och studerat sig in i vad de ha för möjligheter i det ena eller andra avseendet, som alltså, med ett ord, följt hela kommunens utveckling under årens lopp. På en enda gång skulle nu kanske dessa personer, som ha gjort sig förtjänta om våra kommuner och där nedlagt stort arbete, sopas bort, och i deras ställe skulle komma andra, som äro mycket mera oerfarna, ja, kanske helt och hållet oerfarna i handhavandet av hithörande angelägenheter. Man har verkligen svårt att förstå, vad hela denna brådska i detta fall skall tjäna till.

Jag skall här icke tala om den upplösning av landstingen, som ifrågasättes, och den inkonsekvens, som ligger i vidtagandet av en dylik åtgärd, innan man hunnit göra en ny valkretsindelning. Jag vill endast omnämna denna sak i allra största korthet.

Men däremot kan jag, herr talman, icke underlåta att här be att få uttala några ord beträffande den synnerligen viktiga fråga, som här indirekt kommer på tal, nämligen första kammarsproblemet. Jag sade nyss, att det föreföll mig, som om regeringen icke ägnat den frågan tillräcklig uppmärksamhet. Jag vill upprepa och ytterligare understryka dessa mina ord: Jag är av den bestämda uppfattningen och innerligaste övertygelsen, att regeringen icke har ägnat denna fråga den uppmärksamhet, som vederbort. Regeringen säger: vi vilja införa den lika kommunala rösträtten och slopa den kommunala skatteplikten, men vi vilja ingenting göra åt första kammaren, utan frågan om densamma får vila tills längre fram. Det är ju alldeles klart, att första kammaren då skall bliva helt annorlunda, än den förut varit. Om det nu efter min uppfattning var förkastligt att gå fram på den vägen i våras, är det ännu mera förkastligt att göra det nu, när man vill sträcka ut tillämpningen av den lika kommunala rösträtten längre, än man ville göra i våras.

Jag vågar säga, att såvitt jag har någon verklig förmåga att kunna bedöma, huru en dylik sak kommer att te sig i praktiken, blir det i själva verket icke längre ett tvåkammerssystem utan ett enkammersystem. När jag säger detta, gör jag det icke blott därför, att jag tror, att det blir så, utan därför, att jag känner en livlig övertygelse om, att det verkligen skall komma att gestalta sig på det sättet, och jag skall försöka att med några ord motivera min uppfattning härvidlag.

Det är ju alldeles givet, att när man gör den radikala omstötning i fråga om den kommunala rösträtten, som regeringen här föreslagit, följer därav, att det skall bli helt annorlunda. Det skulle nu först och främst bli så, att man enligt regeringens förslag skulle såsom grund för valen till första kammaren ha 21 års-åldern, under det att man såsom grund för valrätt till andra kammaren skulle fordra fyllda 24 år, ja, man skulle ju nästan kunna säga i det närmaste 25 år. Är det över huvud tänkbart, är det verkligen möjligt,

att icke denna skillnad i ålder skall göra sitt inflytande gällande vid valen? Låt vara att valen till första kammaren äro indirekta, men själva grunden, primärrösträtten, ligger dock hos dessa 21-åringar. Jag kan icke underlåta att framhålla, huru orimligt det ter sig, om man, mina herrar, tänker på, att när vi gå att välja till andra kammaren, få vi välja dem, som äro 25 år fyllda, och valrätten får utövas av dem, som äro fyllda 24 år, medan vi enligt det kungl. förslaget, när vi gå att välja till första kammaren, skulle välja dem, som äro fyllda 35 år, men dessa äldre personer skulle insättas av dem, som äro fyllda 21 år. Det är, jag upprepar det, orimligt efter mitt sätt att se saken. Och det kommer icke att medföra, att man i första kammaren i främsta rummet får, vad man där skulle vilja se representerat, nämligen mogenhet och erfarenhet. När vi tala om en första kammare, äro vi väl alla överens om, att om vi skola ha en första kammare, skall det vara därför, att den skall vara sammansatt av mognare folk och att dess ledamöter skola utses likaledes av dem, som äro mognare i omdöme. Detta, att man sålunda icke tar någon hänsyn till en sådan uppfattning, är efter mitt sätt att se förkastligt och kommer att medföra den påföljd, som jag nyss antydde.

Jag finner det vidare orimligt och onaturligt, att bestämmelserna om, huru första kammaren slutligen skall vara sammansatt, icke skola avgöras av riksdagen förrän efter den upplösning, som här ifrågasättes. Det kommer i realiteten att bli så, att först skall den nya första kammaren väljas och sedan skall den kammaren bestämma, huru första kammaren skall vara sammansatt. Om det är någon, som inbillar sig, att efter det denna upplösning av stadsfullmäktige, av kommunalfullmäktige, av landsting o. s. v. skett och val enligt den nya ordningen ägt rum till första kammaren, man sedermera vid upptagandet av denna fråga om, hur första kammaren skall vara sammansatt, skall komma till, att den verkligen blir en representation för en större mogenhet och en större erfarenhet, så vågar jag tro, att man i så fall misstager sig ganska grundligt.

Det har nu sagts, att ett förstakammarförslag icke står att ta på hyllan, och såsom vi se av den kungl. propositionen uttalar herr statsministern i sitt anförande till statsrådsprotokollet, att om det är någon, som har något att komma med i den vägen, så var så god och kom med det, så kunna vi sedan ta förslaget under diskussion. Jag skulle vilja säga, att ett minimum i detta fall är väl, att man skapar möjlighet för en högre ålder för valrätt till första kammaren. Vad den saken beträffar, veta vi ju, att den icke heller är främmande för uppfattningen på andra håll. Sålunda har man t. ex. i Danmark i motsvarande fall helt nyligen infört fordran på 35 års ålder, och det synes mig vara något att taga efter även för oss. Att sålunda stadga en högre ålder medför ju aldrig, mina herrar, någonting, som kan strida mot satsen om likhet för alla. Det strider ju endast mot fordran om likhet i fråga om ålder, men i övrigt blir det ju för alla partier, alla åskådningar, alla yrken och klasser

*Vid remiss av
propositionen
nr 34.
(Forts.)*

Vid remiss av propositionen nr 34. (Forts.) precis samma rätt för erhållande av rösträtt till första kammaren, nämligen när man fyllt 34 år.

Jag har fördenskull den uppfattningen, att ett accepterande av det kungl. förslaget utan vidare icke kan låta sig göra, utan att man först bör ha några bestämmelser om, huru första kammaren skall vara sammansatt, vare sig detta nu skall ske på det ena eller andra sättet. Det finnes ju alltid den utvägen, att endast antaga kommunallagarna villkorligt, till dess man fått bestämmelser om, huru första kammaren skall vara sammansatt.

Jag har, efter vad jag tror mig kunna säga, i detta anförande sökt framhålla en del sakliga synpunkter på det föreliggande spörsmålet. Det synes mig, som om det vore lyckligt, därest vi under behandlingen i utskottet kunde få fram sakliga synpunkter samt få tillfälle att diskutera dem, och därtill tror jag mig även våga uttala, att det nog vore önskvärt, om man sökte bibehålla en viss moderation även beträffande förhållandena ute i landet under den tid, som detta arbete pågår.

Chefen för civildepartementet herr statsrådet Schotte: Herr talman, mina herrar! Jag skall i anledning av den föregående ärade talarens yttrande göra några anmärkningar. Han har, det måste tacksamt erkännas, visat både intresse för denna fråga och en viss moderation i sina förslag, och det kan icke vara annat än ett lyckligt omen för förslaget genomförande. Det är blott att beklaga, att denna moderation och denna ton har kommit så sent och att den ärade talaren icke velat begagna de föregående tillfällen då denna fråga här varit före, att söka komma till en överenskommelse.

Jag skall säga några ord med avseende å frågan om kommunal skattskyldighet och utskyldsstreck och sammanhanget dem emellan. Därvidlag gör herr Lindman gällande, att det är orimligt att bibehålla skatteplikten men taga bort utskyldsstrecket. Skattskyldigheten är bibehållen, då det synts lämpligt, att de, som äga beslutanderätt inom en kommun, dock veta, att en fråga rörande en kommuns utgift, som är föremål för behandling, skall även i mer eller mindre grad drabba dem. De veta således, att beluten skola ha en ekonomisk inverkan även för dem, och de kunna således icke vara okänsliga för vad en sådan fråga betyder för hela kommunens ekonomi.

Nu säger herr Lindman: ni tar i själva verket bort skyldigheten att betala utskylder genom att icke binda rösträtten vid utskylders betalande. Men det är ju i alla fall så, att alla, även herr Lindman har erkänt det i dag varit ense om, att det ligger en orättvisa i det nuvarande utskyldsstrecket och att det finnes ömmande fall, där detta utskyldsstreck verkar synnerligen beklagligt och orättvist. Det har ju också varit det liberala partiets uppfattning, att man borde försöka att, så vitt möjligt, utsöndra dessa ömmande fall och ställa så, att varken den kommunala eller den politiska rösträtten förverkades, därför att skatteplikten av verkligt bristande förmåga ej fullgjorts. Men å andra sidan har man icke haft något att invända emot, att de, som av ren likgiltighet och slarv icke betala sina utskylder, berövas

den politiska och kommunala rösträtten. Vid den undersökning, som skett, huruvida det skulle vara möjligt att göra en dylik utgallring eller uppdelning av de skattskyldiga, har man emellertid, såsom klarligen belyses av det sakkunnigebetänkande rörande denna fråga, som i dagarna kommer att ligga på kammarens bord, kommit till en alldeles enhällig uppfattning — även den högerman, som var medlem av ifrågavarande kommission, har biträtt denna uppfattning — att det icke finnes någon möjlighet att sortera dem, som äro oordentliga och endast på grund av slarv underlåta att betala sina utskylder, från dem, vilka till följd av ofövällade omständigheter, som varit av deras vilja och strävan oberoende, fallit för utskyldsstrecket.

Vid remiss av
propositionen
nr 34.

(Forts.)

Det finnes därvidlag två sätt att gå tillväga, såsom man hittills tänkt sig. Det ena sättet skulle vara, att man genom lagbud föreskreve, att den, som genom sjukdom eller ofrivillig arbetslöshet eller eldsolycka eller andra sådana omständigheter har blivit oförmögen att betala sin skatt, skulle det oaktat ha sin rösträtt kvar. Eller också skulle man stadga — alla de ömmande omständigheter, som böra bli föremål för prövning, kunna icke i detalj angivas i lagtext — att prövningen av dylika frågor skulle överlämnas åt en särskild nämnd. Bägge utvägarna äro uppenbarligen svåra att genomföra. Vad det första fallet beträffar, kan man svårligen på lagteknisk väg träffa alla de omständigheter, som rättvisligen och rimligen böra påkalla rösträttens bibehållande trots underlåten utskyldsbetalning; i det senare fallet beror det ju på det subjektiva omdömet hos den nämnd eller myndighet, som skulle pröva hithörande frågor. Det är naturligtvis en synnerligen vansklighetsak att lägga en dylik prövning i en nämnds eller myndighets hand; det kan icke hjälpas, att det lätt blir godtycke, och man kan icke undgå, att det ibland blir ovidkommande intressen, som därvidlag spela in. Vid beaktandet av alla dessa omständigheter har det befunnits nödigt se till, om man verkligen borde bibehålla detta utskyldsstreck, denna skyldighet att betala skatt för att erhålla rösträtt, eller om det icke skulle kunna vara möjligt att vinna, vad man med utskyldsstrecket åsyftat, utan att ändock bryta mot den allmänna grundsats, som man naturligtvis i detta fall rimligen bör upprätthålla, nämligen att de, som *kunna* betala sina utskylder, även *skola* göra det.

Man har nu, såsom herr Lindman påpekade och som är allmänt känt stannat vid att genom förbättring av utskyldsindrivandet, vinna vad som i detta avseende rimligen kan göras. Detta syfte har det förslag om införsel i lön, som i propositionen är till riksdagen avlämnat. Herr Lindman säger nu, att denna införsel icke är behöfvlig eller något bevänt med: om det är meningen att uttaga skatterna av alla, då kunde man ju bibehålla utskyldsstrecket, och om det däremot är meningen att icke uttaga skatt av alla utan göra undantag för ömmande fall då kommer det hela att slappna av och får icke något värde.

Jag tror att herr Lindman ganska mycket misstager sig i den uppfattningen. Jag tror, att detta institut kommer att vara värdefullt. Naturligtvis bör det tillämpas med förstånd och med alla de

Vid remiss av
propositionen
nr 34.
(Forts.)

hänsyn, som i detta fall kunna vara att beakta, och jag tror icke, att kommunerna komma att på strängt och orimligt sätt begagna sig av den rätten, utan de komma säkert att förfara efter rättvisa och rättfärdiga synpunkter. Man har också i själva införsellagen medgivit ett något vidsträcktare undantagande av vissa belopp och visst nödvändigt lösöre. Jag tror därför att denna införsel i lön, därest den rätt handhaves, ställer frågan på sin rätta plats. Jag tror, att den kommer icke att tillämpas i de fall, där det befines vara verkligt ömmande och av individen oberoende omständigheter, som föranlett, att han icke godvilligt betalt sin skatt, men att denna införsel kommer att medföra att skatten kan uttagas i de fall, där det uppenbarligen är blott av slarv och likgiltighet, som han underlåtit att i vederbörlig ordning fullgöra sin skattskyldighet.

Jag tror därför, att det icke är någon inkonsekvens i förslagets konstruktion med avseende å bibehållande av skattskyldighet, men borttagande av utskyldsstreet såsom villkor för kommunal rösträtt, utan att dessa två saker mycket väl stå tillsammans med varandra och att det icke kommer att visa några menliga följder därutav. Jag tror också, att vad herr Lindman här sagt, att det liberala partiet frångått sin ståndpunkt icke är riktigt — jag torde ej närmare behöva ingå på denna sak, då herr Hamilton redan talat därom. Herr Lindman har medgivit, att nuvarande bestämmelser äro otillfredsställande, då jämväl han anser det vara orättvist, att icke i vissa ömmande fall befria från skattens erläggande. Detta innebär ju att man på något sätt måste sortera de ovilliga skattebetalarna ifrån dem, som verkligen av ömmande omständigheter icke kunna betala, och det är i själva verket den grundsatsen, som ligger under förslaget om utskyldsstreet borttagande och införande av införsel i lön för skatt.

Herr Lindman hade mycket starka ord att säga om den oreda och de svårigheter, som skulle uppstå i kommunerna och de kommunala representationerna i och med att man enligt Kungl. Maj:ts förslag genomför den nya rösträtten och anordningen i övrigt så snart som möjligt. Det förvånar mig, att herr Lindman icke kommer ihåg eller åtminstone icke beaktar att vi ha det proportionella valsättet till och i alla ifrågakarande reformationer och att sålunda kontinuiteten i förvaltningen just därigenom kan antagas skyddad. Jag tror icke, att det i kommunerna, framför allt på lundsbygden, blir några så synnerligen revolutionerande förändringar i fråga om sammansättningen av delegationer o. d., genom den nya rösträtten, utan man kommer nog att se till, att man inom de olika partien för fram dem, som ge den bästa garantin för en god och sakkunnig kommunal förvaltning. Jag tror icke, att det kan vara i någons intresse att få ovederhäftiga eller ovana personer in i kommunalförvaltningen, utan att alla måste sträva efter att rimligen skydda kontinuiteten; men det måste högern räkna med, att vad man vill sträva efter, det är, att det envälde, som högern haft i så många kommuner, och dess delegationer, sent omsider och så snart som möjligt brytes.

Det är egentligen vad jag här velat säga. Ehuru jag icke har någon särskild anledning att gå in på frågan om förstakammar-pro-

Vid remiss av
propositionen
nr 34.

(Forts.)

blemet då herr Lindman i det avseendet icke gjort något annat än några få ganska ytliga antydningar, vill jag dock säga några ord. Det har väl länge varit uppenbart för var och en, att det rådande tillståndet mellan kamrarna här i Sverige, utgörande i så stor utsträckning en dragkamp dem emellan, måste avlösas av förtroendefullt samarbete mellan kamrarna. Detta vinnes bäst genom att skillnaden mellan de bägge kamrarna icke blir alltför stor.

Herr Lindman har naturligtvis, såsom alltid då denna fråga varit före, talat om farorna för ett enkammarsystem, och han har förklarat, att den nu föreslagna ändringen rörande den kommunala röst-rätten kommer att föra till enkammarsystem. Jag tror, att herr Lindman ganska lugnt kan utgå från att första kammarens sammansättning, även efter de nya grunder, som skola tillämpas blir tillräckligt skild från andra kammaren. Det är alldeles uppenbart, att de medelbara valen, den högre valbarhetsåldern, den längre mandat-tiden, samt överhuvud taget hela karaktären hos första kammaren göra, att de mera betänksamma elementen inom de olika partierna där komma att få säte och att man icke behöver befara, att artskillnaden mellan kamrarna icke skall kunna på skäligt sätt upprätthållas så att första kammarens prövning blir av mera kontrollerande art, medan å andra sidan rösträttsförslagets genomförande bör medföra, att de nuvarande ständiga slitningar mellan kamrarna och de ständiga svårigheterna vid olika förslags genomförande upphöra. Det skall naturligtvis ej bestridas, att den nuvarande första kammaren litet emellanåt har fogat sig efter andra kammarens uppfattning och önskemål i en del frågor som i själva verket varit för kammarens majoritet ganska litet tilltalande, men första kammaren har också så många gånger uppställt svårigheter i viktiga frågor och föranlett en kompromiss- och sammanjämningspolitik, som varit ganska olycklig och som så ofta visat sig däri, att de reformer, som ändock genomförts, kommit för sent eller varit avtrubbade till sina verkningar och således icke inneburit den lösning och den lättnad som skulle varit fallet, om förslagen tidigare och oförändrade kunnat genomföras.

Huruvida det förstakammar-problemet nu kan bli föremål för något samfällt uttalande från riksdagens sida, tillåter jag mig ej bedöma. Det är ju högern, som i detta fall har att framkomma med förslag rörande första kammaren, så får man sedan se, om detta kan vara för de övriga partierna acceptabelt. För regeringen framstår det såsom klart, att det förslag till första kammare, som enligt propositionen skulle komma till stånd, skall skäligen betrygga den artskillnad, som bör finnas mellan kamrarna och som gör, att den kontroll och den särskilda sakkunskap som man vill finna hos första kammaren, också skola behörigen finnas hos den nya första kammaren. Är det emellertid så, att ifrån högerpartiet kunna framkomma förslag som icke på något sätt rubba de demokratiska linjer på vilka regeringsförslaget vilar, är ju högern oförhindrad att framlägga desamma, och jag är övertygad om, att de andra partien skola till detta den hänsyn, som de kunna förtjäna.

Jag skall icke länge uppehålla mig vid herr Lindmans funde-

Vid remiss av ringar, att man skulle ha gått grundlagen för nära med att lägga fram förslag om den lika kommunala rösträtten vid denna riksdag. Det är alldeles tydligt, att denna fråga är av den natur och art, att den grundlagsenligt kan framläggas för en urtima riksdag och där bli föremål för behandling och avgörande.

propositionen
nr 34.
(Forts.)

Chefen för sjöförsvarsdepartementet herr statsrådet Palmstierna: Herr talman! Säsom debatten har blivit lagd genom herr Lindmans anförande, synes det mig, att den närmast präglats därav, att man sökt före det förberedande utskottsarbetet skapa största möjliga klarhet rörande en och annan punkt, som här verkligen är väsentligt dunkel. Det är så mycket större skäl härför, förefaller det mig, som genom hela nationen nu går en sådan skälövning av känslor både av hopp och oro med avseende å de avgöranden, som kunna komma att träffas av riksdagen, att man också har en viss skyldighet att från riksdagen under den tid, som nu återstår tills beslut kan fattas sprida någon klarhet beträffande några vissa mera dunkla punkter. Det är verkligen ett par punkter uti herr Lindmans anförande, i fråga om vilka det synes mig, att man har anledning att närmare spörja efter klarhet.

Herr civilministern har nyss berört det kommunala utskyldsstreckket. Jag antecknade med en viss tillfredsställelse, att herr Lindman nu, i olikhet med helt nyligen, verkligen framhåller, att här råda missförhållanden beträffande skattestreckket och det kommunala utskyldsstreckket. Han är därvid i full överensstämmelse med konstitutionsutskottets högermajoritet av år 1916, där man uttryckligen förklarade, att i detta avseende råda missförhållanden.

Jag tillät mig begära ordet bl. a. för att belysa, huru inom den värld, där jag nu rör mig i min egenskap av chef för sjöförsvarsdepartementet, finnes en kategori, som härvidlag kan återopas såsom exempel på, hur illa det för närvarande är ställt i detta fall. De personer, jag här åsyftar, ha varit uppe hos mig under det'a år gång på gång, och icke blott de själva, utan även medlemmar av deras familjer, och jag har haft plikten att närmare taga reda på deras levnadsförhållanden och annat, och det har verkligen skurit mig i hjärtat att se resultatet av den lagbestämmelse, som nu gäller. Jag åsyftar nämligen de mobiliserade värnpliktiga A-klassarna, praktiskt folk, familjeförörjare med hustru och barn. De ha haft så pass liten inkomst under utövningen av sin medborgarplikt, att mer än en kanske fått träda emellan för att hjälpa deras familjer. Då ha dessa familjeförörjare givetvis s'ällt till sig själva den moraliska frågan: skall jag taga brödet från mina barn och min hustru genom att nu betala min skatt? Jag förstår väl, att svaret då blir: jag spar allting till de mina. Men den man, som sålunda varit ute under allvarliga och prövande förhållanden, där man krävt av honom eventuellt, att han skulle försvara sitt land — jag vill erinra om, att liv gått till spillo under flottans neutralitetsvakt — denne får då höra: *ni har förlorat er medborgarrätt*. Jag har verkligen den uppfattningen, att detta såsom åtskilligt annat, varpå man kunde giva enahanda exempel.

Vid remiss av
propositionen
nr 34.

(Forts.)

är av den beskaffenhet, att var och en, som har känsla för det rätta, vill i alla fall, att det enligt svensk grundlag icke skall vara så, att penningen kan skapa hela denna nedsättande orä tvisa för medborgare och t. o. m. under hans utövning av det högsta medborgarkallet föranleda, att han förlorar sin medborgarrätt. Jag vill framställa till herr Lindman och hans meningsfränder den vädjan: när det nu har befunnits och detta även av er egen representant uti det utredningsarbete, som pågått, att man icke kan skilja fåren från getterna, besvärar icke detta förhållande eder. känna ni inte, att man drives av rättssynpunkter till den uppfattningen: stryk ut detta ur Sveriges lag! Mina herrar, jag tror, att man verkligen med de krigsår, som varit inför ögonen och då vi alla veta, vad som skett här runt om våra kuster och med en viss sympati deltagit uti det arbete, som bedrivits, har en känsla av, att det får icke förfara längre, att man på detta sätt förlorar sin medborgarrätt enligt Sveriges lag, och detta samtidigt med att uti all världen människovärdet upphöjes, människovärdet sättes på den höga plats, där det bör vara.

Det andra spørsmålet, som jag verkligen skulle vilja framföra för att klargöra saken något närmare, gäller herr Lindmans uttalanden, när han kommer in på förstakammarproblemet. Herr Lindman förklarade där, att han nästan ville med en viss förhoppning dröja vid, att regeringen icke ägnat nog uppmärksamhet åt denna allvarliga fråga. Jag tror, att vi alla ha klart för oss, att det icke finnes något statsrättsligt problem, som rent tekniskt sett är så utomordentligt svårt att lösa som just detta. När man heller icke delar den uppfattning, som högern har, utan verkligen hyser den meningen att även med den förändring, som här föreslås av Kungl. Maj:t, man får en verklig artskillnad mellan kamrarna i den mån man vill bibehålla ett verkligt tvåkammarssystem, så har man givetvis ej heller större intresse att ingå på de reformplaner, som av herr Lindman har framställts, utan snarare synes det mig, att man bör rikta den frågan: varför har högern själv, som nu i sista stund deklarerar sådant utomordentligt intresse, ej tidigare ägnat ett ords uppmärksamhet åt detta? Man vet, att herr Lindmans egen reform 1907 lade första kammaren på detta plan. Var och en, som har något så när förutseende, kunde förstå, att med penningvärdets fall första kammaren skulle sjunka ned till viss nivå, ock kan man förutse att inom ett par år förändringen av sig själv är gjord. Men högern har haft regeringen i detta land ända till för ungefär ett år sedan. Herr Swartz hade alla möjligheter efter sitt tal här i april månad 1917, då det gavs ett halvt löfte om en beredning rörande en rösträttsreorganisation, att även då taga upp saken. Så skedde icke, och tidigare i höstas torde nog icke hava saknats påstötningar ävenledes för högerledarna att taga upp denna sak till närmare behandling, men det har i själva verket icke skett på något sätt.

Nu i sista stund kommer ett förslag med några få ord. Jag väntade mig givetvis att av herr Lindmans anförande idag få klarhet beträffande en punkt, om vilken man från högerens sida förklarar — jag förstår det av herr Lindmans anförande, då han använder ut-

Vid remiss av trycket, »att det var synnerligen viktigt» — att den nästan är kärnpunkten för högern i det nu föreliggande problemet. Men vi stå i samma dunkel som tidigare. Herr Lindman säger, att man bör höja valrättsåldern för urväljarne till första kammaren. Ja, det är lätt att säga, men vad betyder det? Det är det man vill ha reda på, mina herrar, enligt mitt förmenande, och jag skulle gärna vilja ha svar på det, om jag tolkar rätt eller orätt den ståndpunkt, som högern nu synes intaga i frågan. Jag säger det därför att jag frågat flera högermän av mer eller mindre framskjuten ställning, och ingen har verkligen haft klarhet över vad som är högerledningens mening. Här är det så, att om nu urväljarna skola hava högre ålder än väljarna till stadsfullmäktige och landsting, så skiljer man, lössliter — jag vill använda det uttryck, som verkligen en gång använts i Allmänna valmansförbundets manifest nr 2, nämligen »man upplöser» — upplöser man fullständigt sambandet mellan hela vår kommunala förvaltning i landet och första kammaren. Man uppställde såsom det grundläggande i hela de Geers författningsreform beträffande riksdagsskicket, att första kammaren skulle hos sig samla den kommunal-administrativa erfarenheten inom landet, varför man skulle lägga första kammaren just på de kommunala representationerna. I ett slag skulle detta vara upplöst.

Jag vill icke ingå i närmare omdöme om denna sak. Jag vill endast säga, att nog bör det med allra största allvar kunna ifrågasättas — jag delar icke alls herr Lindmans uppfattning i den vägen — om ens någon höjning av en åldersgräns kan motsvara, att denna samlade erfarenhet rörande vårt offentliga liv, som finnes inom de kommunala representationerna, på sådant sätt skjutes åt sidan. Är icke kvalitetssynpunkten enligt de Geers tanke, i det kommunala reformarbetet med en förening mellan kommunala val och första kammaren, bättre tillgodosedd än om man uteslutande tänker sig såsom herr Lindman ett rent åldersstreck? Vi ha velat redan nu föra fram denna sak, därför att vid bedömandet av de ståndpunkter, som intagas här, särskilt från högerns sida inom hela vår stora kommunala värld, med all den betydelse detta har i svenskt samhällsliv och med hänsyn till vad man i allt i övrigt resonerar om i dessa dagar, det synes mig, att när man från högerledningens sida riktat förebräelser mot regeringen och de politiska motståndarna att man icke har klarlagt dessa spörsmål, så vill man ha verklig visshet om vad *högern själv* tänker i denna sak. Ty det är i själva verket en så pass radikal omdaning, omstöpning, som synes mig här föreslås, att detta bör i varje fall motiveras på annat sätt än med ett par ord i högerns manifest, där man ej alls omnämner, huruvida det är fråga om att upplösa sambandet med det kommunala eller icke.

Jag skall, mina herrar, icke nu ingå på det, som i varje fall rör sig inom oss litet var och som vi känna, att det vill tränga sig fram, nämligen att vi vilja se vårt eget fosterland, som är oss alla kärt, med fasthet, med bevarandet av lugnet inom landet, gå att intaga sin plats bland världens demokratiskt folkstyrda stater, sam-

verkande för kulturens framtid och för fredens bestånd i nationernas samfund i världen.

*Vid remiss av
propositionen
nr 34.*

(Forts.)

Herr Vennerström: Herr talman! Den socialistiska vänstern har anledning att i vissa punkter uttala sin tillfredsställelse med det av regeringen framlagda förslaget och även med den skiss, som regeringen gjort till framtida grundlagsändringar. Vi kunna uttala vår tillfredsställelse därmed, att regeringen har låtit de gifta kvinnorna nu helt tillerkännas den rösträtt, som man vid förra riksdagen ej ville tillerkänna de gifta kvinnor, som ej betala skatt till kommun. Därjämte kunna vi uttala vår tillfredsställelse därmed att regeringen även har slopat utskyldstrecket och alltså givit Sveriges medborgare oavsett ekonomiska tillfälligheter möjlighet att känna sig som verkliga medborgare. I båda de punkterna har ju regeringen tagit upp de krav, som den socialistiska vänstern ställde redan vid förra årets riksdag, då liknande frågor förelägo, men då regeringen ännu inte ansåg ställningen mogen att intaga denna position.

Men då vi vidare granska regeringsförslaget i vad det gäller de framtida grundlagsändringarna, så nödgas vi vänstersocialister konstatera, att Sverige inte ens efter denna nydaning kommer att rycka upp på jämn linje med de stater, som i dessa dagar gå fram till en fullständig demokratisk omdaning i världen. Vi konstatera för det första, att frågan om det politiska åldersstrecket är av regeringen icke på någon punkt vidrörd. Det gäller alltså att bibehålla denna absurditet, att de män, som vid 21 års ålder äro mogna att rösta till landsting, till första kammaren, icke äro förrän vid 24 års ålder mogna att välja till den andra, d. v. s. till den folkvalda kammaren. Det bibehålles den absurditeten, att de unga svenska medborgarna mellan 21 och 24 år, som hava rätt att falla för landet, icke hava rätt att rösta och känna sig som fullgoda svenska medborgare. Jag vill därför rikta den bestämda frågan till regeringen, om det kan förväntas vid den kommande omdaning av grundlagarna, att man även ger rösträtt åt alla svenska medborgare ned till 21 års åldern, då det gäller allmänna politiska val.

Vidare finnes i regeringsförslaget ingenting klart utformat, vad gäller regeringens ställning även till förstakammarfrågan. Man skall alltså bibehålla den oförnuftiga vidunderligheten, att man tills vidare skall ha en första kammare baserad på 21-års åldern men däremot en andra kammare baserad på 24-års åldern, d. v. s., en folkvald kammare, som vilar på väsentligt inskränkta demokratisk grundval än den nya första kammare, som kommer enligt den nya metoden. Jag ansluter mig på denna punkt helt och fullt till den åskådning, som herr Branting 1912 gjorde sig till tolk för, nämligen att den allmänna politiska rösträtten, kombinerad med proportionella val, som här skyddar minoritetens rätt, logiskt och konsekvent leder fram till enkammar- och icke till tvåkammarssystem under någon form. Då det nästan förefaller av herr civilministerns anförande, så vitt man kunde tolka anförandet, som om regeringen

Vid remiss av propositionen nr 34. (Forts.) ville bibehålla tvåkammerssystemet — det var en tämligen svävande formulering, men man kunde i alla fall få den uppfattningen av herr civilministerns anförande — så vill jag ställa till regeringen den bestämda frågan, om regeringen är villig att låta denna fråga om en- eller tvåkammerssystem hänskjutas till folkets eget avgörande i form av s. k. referendum.

Sedan spåra vi i regeringsförslaget, vad gäller den allmänna utformningen av grundlagarnas omdaning ingenting om den stora frågan för dagen, nämligen om monarki eller republik. Jag vet visserligen, att regeringspartierna på grund av vissa förhållanden är närvarande räkna monarkien som en tillgång för demokratin, en sådan tillgång som icke bör realiseras, men jag djärves på samma gång säga, att rena tillfälliga konjunkturströmningar få icke ingripa på minsta sätt omformande vad gäller ställningen till denna demokratiens principfråga, om demokratin själv skall kunna helt fullföljas ända fram till fullständigt republikansk statsförfattning. När monarkerna eller rättare sagt exmonarkerna världen runt i dessa dagar skynda från sina troner, så att man formligen ser endast deras ryggtavlor och skosulor, då förefaller det mig som även Sverige skulle vara moget att taga sin ställning till frågan om införande av republikansk statsförfattning. Nu sägs visserligen från något håll, särskilt liberalerna, att vi hava ingen skada av monarki. Man har dock tämligen kort minne på den sidan, när man inte minns vårdagarna 1906 och icke minns februaridagarna år 1914. Den som minns de dagarna konstaterar, att vid de tillfällena kom Sveriges lugna demokratiska utveckling genom tillvaron av kungadöme att brutalt avbrytas. Vår demokratis utveckling inväxlades på fel spår, och det dröjde synnerligen lång tid, innan vi återigen kunde få densamma på rätt bog. Jag har den tilltron till de tillfälliga innehavarna av det svenska kungadömet, att om Sveriges folk genom referendum eller genom sin andra kammare skulle giva det votum, att det kräver den fullständiga republikanska statsförfattningen, vederbörande i sådant fall skulle taga hänsyn till detta folkets eget votum. Av dem, som i alla fall stamma från den stora franska republikens hemland, där man hade formligen marskalkstaven och även kungakronan i ränslan, skulle säkerligen tagas den hänsyn till den vilja, som kommer från folket självt, att om det kräves, ja, då vänder man tillbaka till det folk, från vilket man stammar och där man borde hålla sig så länge som möjligt.

Vidare ber jag att få uttala min tillfredsställelse med den snabba omdaning av författningen, som regeringen planerade genom nyvalen på den nya kommunala rösträttens grundval. Men den långsamma tågordning, genom vilken man skulle kunna nå fram till en mera vidgad demokrati genom dessa nyval, ter sig dock synnerligen konstig och underlig. För det första har man ju upplösning av fullmäktige och nyval; för det andra: upplösning av landsting och nyval; för det tredje: upplösning av första kammaren och nyval genom nya landsting. Sedan kommer den nya riksdagen att antaga de nya grundlagarna. Därpå kräves förmodligen nyval till andra

kammaren, för att man sedan återigen skall låta riksdagen sammanträda och slutgiltigt besluta om de nya grundlagarnas form. Sedan, först efter detta, skulle nyval ske till andra kammaren på den nya allmänna rösträttens grundval.

Vid remiss av
propositionen
nr 34.
(Forts.)

Den tågordningen är ju visserligen fullt laglig, men den är dock synnerligen lång och synnerligen opraktisk, och jag vill hemställa, om icke den socialistiska vänsterns krav på en konstituerande nationalförsamling är det Alexandershugg, som skär den gordiska knuten och löser den i detta fall synnerligen tilltrasslade och tillkrånglade härvan. Om det verkligen är så, som herr Lindman i en något modererad ton anförde här i dag, att den svenska högern i en akt av självbevarelse och vaknande medborgarsinne skulle besluta att gå med på denna omdaning av Sveriges demokrati, varför då icke göra det helt på en gång och varför icke i så fall acceptera just det uppslag till lösning av alla de här frågorna utan denna långsamma tågordning, som vållar ett oerhört virrvarr inom Sveriges liv i olika avseenden? Och är det återigen så, att högern säger sitt nej, faller frågorna, då vill jag återigen fråga, om icke den tanken är en sådan, som kommer att ligga i planet av händelserna själva, ligga i ledet av den utveckling, som händelserna själva komma att taga genom detta högerns nej till folkets krav på verklig medborgarrätt.

Sedan vill jag en stund dröja vid herr Lindmans yttrande i dag i dess anknytning till det anförande, som herr Lindman höll vid det stora Auditoriemötet i går kväll. Herr Lindman har i dag varit synnerligen moderat. I går var det andra toner, som kommo från herr Lindman. Det är måhända den skillnaden, att han då talade för galleriet med ackompanjemang av sina trogna skaror, då han däremot i dag står öga mot öga med ombuden i andra kammaren för stora delar av Sveriges folk. Herr Lindman har talat om, att nu skola vi gå in på en försoningens anda och vi skola icke driva någon den knutna nävens politik. Det är synnerligen vackert sagt, herr Lindman, men är dock icke sanningen den, att herr Lindman är i sitt nya program den knutna näven i det svenska folkets anlete? Herr Lindman talar om, att skattestrecket först och främst är ett ordentlighetsstreck, att det här nästan uteslutande är fråga om ordentligheten. Det säger herr Lindman. Nej, herr Lindman. Han vet mycket väl, att 1917 295,000 arbetare hade rösträtt på samma gång som 186,000 saknade rösträtt på grund av utskyllsstricket. När herr Lindman vet detta, så är detta yrkande från herr Lindmans sida och detta tal icke något annat än en knuten näve i anletet på industriarbetareklassen, på vilken herrar Lindmans och Tryggers industriella valde vilar och den maktställning för den svenska högern som vi hoppas för all framtid kommer att försvinna från skådeplatsen. Herr Lindmans ställning är vidare en knuten näve i den svenska demokratiens anlete, när herr Lindman har panna att ändå kräva en höjning av åldersgränsen för valrätt, i ena fallet till 24 år och i det andra till 34 år. Detta sker i nådens år 1918 i november, dagarna efter den tyska revolutionen den 9 november, när ändå

Andra kammarrens protokoll vid urtima riksdagen 1918. Nr 9. 2

Vid remiss av
propositionen
nr 34.
(Forts.)

Tysklands reaktion med dess junkrar och industrimän av samma typ som herrar Lindman och Trygger komma och kräva inkallande i dessa dagar av en konstituerande nationalförsamling, vald, märk väl, icke av personer av 24 till 34 års ålder utan av 20 års ålder, sålunda alla inom Tyskland fullmogna män och kvinnor. Herr Lindmans ställning är vidare en knuten näve gent emot Sveriges folk, när han hävdar den tanken, att om frågan faller — naturligtvis icke genom herr Lindman och *det* partiets nej utan genom krångel från den andra sidan — då bör man vädja till folket i val. Men vilket folk? Jo, herr Lindmans folk från 1907, det av vilket en stor del faller på de streck, som göra, att 100.000-tals svenska medborgare gå förlustiga sin medborgarrätt. Ja, nog bör herr Lindman få sina nya val men icke på den Lindmanska korrumperade rösträttsgrundvalen utan på den fulla rösträtts grundval, så att den fullständiga folkviljan, så att folket som sådant kan tala och bestämma om utformningen av de nya grunderna för den nya demokratien.

Det har ofta nog framkastats den frågan från högern, om Sverige skall i de här dagarna komma att gå fram till demokratisk fullkomning utan tillgripande av revolutionära våldsåtgärder. Jag vill uttala den bestämda tron, att Sveriges folk har ändå den allmänna folkupplysning och det har under de gångna århundradena från Engelbrekt till Gustaf Wasa visat den vilja till självständighet och manlig karaktär att jag tror, att Sveriges folk skall kunna gå på fullständigt demokratiska och även lagliga vägar fram till erövringen av sin medborgarrätt. Men jag säger på samma gång, att svaret på den frågan: revolution eller icke revolution? vilar hos hela Sveriges demokrati, den vilar icke hos den svenska högern under ledning av herr Lindman i vandra kammaren och herr Trygger i den första. Jag vill mana herr Lindman att minnas dagar från 1860, de dagar då den svenska feodalaristokratien i en akt av självbevarelse och medborgarsinne vek från sin gamla företrädesrätt. Har den svenska industrikapitalismen, den svenska kapitalistiska aristokratien samma vilja och samma ideella resning, ja, i sådant fall kunna vi genomföra vår utveckling på lagliga och sunda vägar, men om den skulle sakna den, så kanske även herr Lindman bör minnas de ord av August Blanche, som han fällde på 60-talet samma kväll den frågan låg före bland riksens ständer och behandlades på riddarhuset, som gällde avskaffandet av den gamla ständsförfattningen och den nya riksdagens införande, de orden: om vi icke hade lyckats, hade måhända huvudstadens gator färgats röda av blod från huvudstadens befolkning. Jag vill erinra herr Lindman om de orden och tillägga, att den stämningen finnes bland Sveriges folk, att vi visserligen vilja lugn, vilja demokrati och fred men också den fullständiga medborgarrätten, och i de dagar, som stunda, bör Sveriges folk mobilisera hela sin styrka, med den ekonomiska styrkan bakom sig för att helt och fullt med ens genomföra mot den svenska högers vilja med godo eller i värsta fall med ondo denna demokrati, detta allmänna medborgarvärde, som i längden ingen kan hindra Sveriges folk från att erövrå.

Herr Branting: Herr talman! För den, som genom de ut-sända referaten kände herr Lindmans tal av i går afton, var det helt säkert en överraskning att höra de mjuka toner, som han anslagit här i dag. Det var som om helt hade gått bort den stridslust, som då präglade hans anförande och som vi nu i stället efter hans mening borde försöka att uppnå enighet i det kommande rösträttsutskottet och att han för sin del skulle vara benägen att i vissa avseenden därtill medverka. Visserligen krävde han då å andra sidan att få rätt att diskutera, rätt att få pröva vad som förelades och icke så att säga svälja det hela. Ja, för visso är det en rätt för varje parti att sakligt pröva ett förslag, som skall föreläggas till behandling, men man måste också komma i håg, och jag tror, att den svenska högern gör klokt i att komma ihåg, att det förslag, som nu framlagts av regeringen, icke innehåller några märkvärdiga nyheter aldrig förut hörda i detta land, utan det är en sammantfattning av minimikraven från de demokratiska folkkyrkandena i avseende på vår författnings omgestaltning, som i detta ögonblick regeringen beslutsamt tagit upp och gjort till sina. Det är idel saker, som vi sedan länge känna, och visserligen är det så, att högern förut stått fullständigt avvisande, men å andra sidan har även denna höger måst undan för undan flytta sina positioner tillbaka och det frågas den nu av det svenska folket, huruvida den är beredd att verkligen taga detta sista bestämda steg, att släppa fram demokratien och släppa privilegier, som allt för länge hållit tillbaka de breda folklagren från den rätt, som de böra ha att kräva: ett tillbörligt inflytande på samhällets gestaltning. Det är i den situationen, som högerns män i utskottet komma att befinna sig. Det är icke fråga om annat än den goda viljan där, om de vilja vara med om att vårt land skall bli en demokrati eller om de fortfarande vilja försöka att rädda åt sig företrädesrättigheter, som icke höra hemma i det demokratiska tidevarv, där vi nu äro inne. Den frågan kommer man icke ifrån genom att ställa upp allehanda invändningar nu mot en eller annan punkt.

Jag skall i detta ögonblick icke gå in på ett bemötande av dessa inkast i någon vidare utsträckning. Jag måste blott konstatera den viktiga skiljaktighet i uppfattningen som framträtt mellan föredraget och det tal, som hölls här, den skiljaktighet, som ligger däri — som redan anmärkts från statsrådsbänken — att nu har herr Lindman dock medgivit, att här finnas svårigheter att betala utskylderna i vissa fall och att det sålunda kan bli förenat med obillighet att göra dessa utskylders betalande till villkor för rösträtts utövning. Det medgivandet säger i själva verket allt vad som behöver sägas, ty då följer därav med nödvändighet, att man då icke kan efter den sakkunnigeutredning, som föreligger, komma fram till ett renodlat ordentlighetsstreck utan att öppna plats för ett fullkomligt godtycke, och då finnes ingen annan utväg än att lösa upp detta onaturliga samband mellan skattebetalning och rösträtt, som varit en sär egenhet inom vårt folk i motsats t. ex. mot våra grannfolk och i allmänhet mot den demokratiska uppfattningen i

Vid remiss av
propositionen
nr 34.
(Forts.)

Vid remiss av
propositionen
nr 34.
(Forts.)

världen. Som vi många gånger framhållit bör skattebetalningen vara en sak för sig, som samhället bör ordna på det sättet, att den kan giva det mest tillfredsställande resultatet som kan uppnås genom att skatterna bliva lagda väsentligen på de bärkraftiga och i mindre mån på de icke bärkraftiga. Deras andel har varit för tung och för stor, och när man talar om att dessa folklager i så stor utsträckning undandragit sig skatterna, så identifierar man alltid skatterna med de direkta skatterna och glömmer alla andra bördor, som vila på alla medborgare, även på de fattigaste, och som de, enligt sakens natur, icke kunna undandraga sig.

Men för övrigt, vad är nu detta för ett sätt att resonera, då man vill påstå, att industriarbetarebefolkningen skulle vara till den grad mindervärdig att dess försummade skattebetalning skulle döma dem till rättslöshet? Vi ha ju dock de officiella siffrorna och av dem framgår t. ex. att i en stadsvalkrets här i landet, Norrköping—Linköping, över 67 procent av industriarbetarna sakna rösträtt. Kan någon påstå, att detta innebär, att över två tredjedelar av denna befolkning skulle bestå av sådana slarvar och oordentliga individer, att deras medborgarrätt med något fog skulle kunna antastas? Var och en förstår, att bakom en sådan siffra måste dock ligga missförhållanden av djupgående natur. Här har skattebördan blivit lagd på en mängd svaga axlar, en börda som dessa svaga axlar helt enkelt icke förmått bära. Detta är ett socialt faktum, som man tydligen måste bedöma på annat sätt än genom att säga, att därför att de icke kunna bära sin skattebörda, skall deras rösträtt också gå till spillo.

På samma sätt förhåller det sig med andra samhällen, där mellan 50 och 60 procent och därutöver av industriarbetarna befinna sig i samma läge. På papperet ha vi allmän rösträtt, men i verkligheten ha vi det icke. Det är en orimlighet att tillåta, att ett sådant sakernas tillstånd får fortsätta. Denna parodi på allmän rösträtt, som utskyldstrecket under nuvarande förhållanden åstadkommer, kan icke tolereras i en tid, som den vi nu genomleva, och därför var det helt visst från regeringens sida en riktig, ja, en nödvändig åtgärd att icke blott kräva den lika rösträtten vid de kommunala valen, som stått på alla vänsterprogram, utan också att beslutsamt taga konsekvenserna av den utredning, som förelåg, och se till, att vi bliva kvitt detta utskyldstreck, som har så härjande farit fram bland industriarbetarna. En av dessa siffror här, en bland de allra högsta gäller norra Bohuslän, där 61,5 procent av industriarbetarebefolkningen stupat på skattestrecket. Och varför? Jo därför, att vi där ha en stenindustri, som lidit under de konjunkturer, som kriget medfört. Således, en ekonomisk konjunktur, åt vilken denna befolkning själv är fullständigt värnlöst prisgiven, inför vilken befolkningen icke kan göra någonting genom ökad ordentlighet eller något sådant, den går hänsynslöst fram över arbetarna, och så blir resultatet, att de icke blott bliva på värsta sätt nedstötta i en proletärisk tillvaro, utan därjämte går deras medborgarrätt till

spillo, tack vare de lagar vi för närvarande ha, och som högern ännu icke förstår, att den måste uppgiva.

Det är denna sida av saken jag velat framhålla vid detta tillfälle, och jag hoppas, att om herr Lindmans och hans meningsfränders utveckling försiggår med samma snabbhet som förändringen i tonen mellan hans anförande i går och hans anförande i dag, ja då skulle vi möjligen kunna räkna på, att när utskottet slutat sitt arbete, vi skola ha kommit varandra närmare på det enda sätt, som är möjligt att komma varandra närmare, nämligen att högeru på dessa grundläggande punkter förstår att verkligen fatta tidens krav och icke längre spjarna emot såsom den hittills gjort.

Herr Lindman är nu för den lika kommunala rösträtten men vill i stället ha andra garantier såsom högre åldersstreck m. m. Då man hör herr Lindman, skulle man kunna tro, att det är något splitter nytt ifråga om den kommunala rösträtten, som det nu är fråga om att genomföra, att man nu vill sänka åldersstrecket till 21 år. Men det är ju i själva verket ingenting annat än vad man redan nu har i vårt land, det har icke gjorts någon rubbning på den punkten. Men för herr Lindmans betraktelsesätt, sådant det framstått i hans båda anföranden i går och i dag, ett betraktelsesätt, som för övrigt går igen i högerns hela framställning i dessa ting, ser det ut, som om det skulle vara endast dessa åldersklasser mellan 21 och 24 år, som skulle utgöra hela eller åtminstone den väsentliga delen av den valmanskår, som är kommunalt intresserad och bestämmande.

Var och en förstår dock, att vare sig dessa klasser ha lika rösträtt i det kommunala livet, som det nu föreslås, att de skola få, eller de, såsom hittills, ha den 40-gradiga skalan att dragas med, så är det dock blott några få åldersklasser, dessa mellan 21 och 24 år, i förhållande till det stora antalet av de klasser, som ha rösträtt. Det är därför en fullkomlig orimlighet och en tendentiös utmålning i visst syfte att söka framställa saken så, att om dessa klasser väl äro borta, ja då kan man reflektera på saken, då kan allt gå mycket bra, men komma de också med, öppnar sig en fullständig avgrund för allt vad som varit. Vem som helst kan förstå, att så ligger saken i själva verket icke.

Vill man, som herr Lindman gjorde, ytterligare utmåla följderna av ett antagande av regeringens förslag och säga, att det skulle leda till upplösning, att genom denna skulle uppkomma en oerhörd omstötning, såsom orden föllo, och att det skulle bli omogenhetens fullständiga triumf inom det kommunala livet, därest en sådan övergång till den lika rösträtten beslutades, så vill jag härtill fråga: Vad säger den hittillsvarande erfarenheten? Vi känna allesammans, som veta något om de kommunala angelägenheterna, att den reform, som beslöts 1907 och sedan stadfästes hur otillräcklig den än var och huru fullständigt en halvmesyr den än var, dock innebar genom sin läggning en viss möjlighet för demokratin att i högre grad än förut varit fallet göra sig gällande och få ett ord med i de kommunala angelägenheternas avgörande. På några enstaka ställen i vårt land, i de rena arbetaresamhällena beredde den till och med

Vid remiss av
propositionen
nr 34.
(Forts.)

Vid remiss av
propositionen
nr 34.

(Forts.)

möjlighet för arbetarskarorna att göra sin vilja gällande i det kommunala livet. Fingo vi männe någonstades efter den reformens genomförande bevittna denna fullständiga omläggning, denna upp- och nedvändning av allt gammalt, detta avståndstagande från den gamla, samlade, kommunala erfarenheten, som nu befaras?

Har man någonstades sett en sådan följd av denna reform? Nej, var och en som känner dessa ting, skall kunna vittna, att det varit med mycken försiktighet och undseende och med mycket erkännande åt gammal provad kommunal sakkunskap, som förnyelsen av de kommunala förtroendeposterna ägt rum. Särskilt är detta fallet, när man kommer till den inre kommunala förvaltningen och går till nämnder och styrelser och sådant. Det har varit först sedan de nya männen hunnit något uppfostra sig själva och tränga in i det kommunala maskineriet, som det skett ombyten. Det ligger sannerligen icke i de svenska arbetarnas lynne att, så länge de känna sig stå på osäker mark, göra några fullständiga omstörtningar för omstörtningens egen skull. Man har velat begagna den kommunala erfarenheten och den sakkunskap, som funnits, men man har velat vingklippa det gamla godtyckesregementet. Och så vill jag hoppas det skall komma att fortgå, när den fullständigt lika rösträtten blivit genomförd i kommunen. Man kan vara förvissad om, att denna reform icke blir ett sådant språng ut i det okända, utan den kommer i verkligheten att leda till en förbättring i förhållandena på de ställen, där man stelnat i slentrian och i ensidigt tillgodoseende av vissa grupperns intressen. Det blir icke vad som utmålats från högersidan, utan det blir sannerligen så, att den mogna demokratien tager sin plats, men gör det med all den försiktighet och omtanke om det helas väl, som kräves av en upplyst demokrati, och som en sådan också är angelägen om att visa.

Jag tror således, att man i dessa avseenden från högerhåll har alla skäl att med största sinneslugn pröva det förslag, som föreligger, och icke uppkonstruera skräckbilder som ej hålla streck inför erfarenhetens vittnesbörd. Tvärtom kan högern i det avseendet känna sig ganska lugn. Det kommer icke att uppstå sådana omstörtningar här, därest icke något inträffar, som skulle sätta lidelserna i sådan svallning, att andra förteelser skulle uppstå inom vårt lugna folk.

Men, säger man, det är dock en punkt, där vi framför allt måste förbehålla oss att få någon klarhet, innan vi kunna gå med på allt detta, och herr Lindman framkastade i slutet av sitt anförande en tanke på någon sorts *villkorligt* antagande, tills man fick hela första-kammarproblemet uppklämt på ett sätt, som högern kunde vara med om. Framför allt reste han en fullständig opposition mot den tanke, att det skulle vara en ny institution, en på den lika rösträttens grund vilande första kammare, som skulle få vara med om och bestämma, hur alla dessa frågor om två- eller enkammersystem och kamrarnas inbördes förhållanden till sist skulle komma att gestaltas och utformas. Men herr Lindman, jag skulle vilja säga: Är det icke i själva verket en orimlighet, när man nu från högerledningen sent omsider, alltid för sent, erkänt, att den lika rösträtten komma vi

icke ifrån, skalans tid är förbi, den måste falla, och man således undergrävt den moraliska grundvalen för den församling, som i denna stund sitter i salen här bredvid, när man erkänt, att den icke vilar på annat än en föråldrad institution, nämligen dessa landsting, som äro valda efter en grund, som även högern medger vara oriktig — är det då, frågar jag, någon reson i att begära, att den församlingen skall ha rätt att vara med och utforma det nya som skall komma? Nej, det följer såvitt jag förstår med logisk nödvändigheten av högerns uppgivande av motståndet mot den lika rösträtten, att de institutioner, som skola utforma samhällsskicket i det nya Sverige, de institutionerna måste också vila på den lika rösträttens grund.

Det är detta vi kräva. Det är detta, som regeringen med all rätt kräver i sitt förslag, att det sker en sådan omdaning, att vad som erkänts icke längre vila på hållbar grund, det bör försvinna så snart som möjligt ur vårt statsliv och ersättas av nya institutioner, som skola vila på den lika rösträttens och medborgerlighetens grund. På denna enkla betraktelse måste, såvitt jag förstår, hela det motstånd falla, som högern rest mot den omdaningsplan, som framförts av regeringens förslag. Den moraliska rättsgrunden för den nuvarande första kammaren är borta i och med att även det parti, som hittills motsatt sig den lika rösträtten, kapitulert på denna punkt och erkänt demokrati och jämlikhetens rätt i dessa avseenden.

Ja med detta synes det mig, att man egentligen skulle kunna stanna. Jag har icke någon anledning att gentemot de mjuka tonfall, som här anslagits av högerns taleman, försöka på något sätt föra diskussionen in på banor, som avlägsna sig från den sakliga debattens och vädja till andra faktorer i vårt känsloliv. Uppenbart är dock, att vi icke kunna se hela denna sak fullständigt fristående, som en affär, om vilken vi kunna sitta här och dividera efter olika smak som t. ex. huruvida det bör vara lika rösträtt med det eller det åldersstrecket. Vi kunna icke se allt detta bara som en angelägenhet, beträffande vilken vi kunna stänga oss inne och sitta mellan partierna och kompromissa om den eftergiften från den ena parten möjligen kan köpas med den eftergiften från den andra parten. Vi måste låta vindarna från de stora händelserna därute spela in en smula även i vårt samhälle, och de göra det, vare sig någon här skulle vilja det eller icke. Och när så är, måste vi se även vår fråga som en del av den stora världsuppgörelsen efter kriget. Vi måste, som statsministern i sin motivering för regeringens förslag med all rätt har framhållit, vi måste hålla blicken öppen för, att tidsomständigheterna medföra, att intet land, även om det icke direkt deltagit i kriget, kan hålla sig fullständigt utanför påverkan av de stora händelserna ute i världen. Deras vågsvall når även våra kuster och gå upp på dem, och vindarna flyga även inom våra landsmärken.

Det kan icke hjälpas, att när allt vad som smakat av gammal autokrati faller, när hela det betraktelsesätt, som varit den svenska högerns ideal, och varifrån den hämtat sin styrka och sitt stöd, detta

Vid remiss av
propositionen
nr 34.
(Forts.)

Vid remiss av
propositionen
nr 34.
(Forts.)

som den hoppats skulle gå segrande ur kampen, när allt detta ram-
lar i grus och spillnor och på ett fullständigare sätt än någon av
dess motståndare ibland oss ännu för få dagar sedan vågade hoppas
— det kan icke hjälpas, att sådant måste återverka. Och det har
återverkat. Tror någon människa, att denna högerns kapitulation
inför den lika kommunala rösträtten skulle ha kommit till stånd
utan det som skett därute? Var och en förstår, att här har redan
en återverkan ägt rum. Nu gäller det blott för oss andra, att se
till, att denna återverkan blir tillräckligt stark och tydlig, och att
den kan bli sådan, att vårt land i lugna och lagliga former kan genom-
föra sin omdaning, så att det får bort vad som ännu finns kvar
i författningen av det gamla penningeväldets tryck, så att vi komma
fram till den fullständiga demokratisering, som är även vårt folks
krav.

Jag vill hoppas, och jag vill icke uppgiva hoppet trots många
dåliga tecken de senaste dagarna, att även från högerns sida käns-
lan av det *nödvändiga* i, att även den i sin mån bidrager till ett
sådant gott resultat skall till sist i de avgörande ögonblicken visa
sig starkare än partifördomarna. Vi vilja hoppas det. Men skulle
så icke bli fallet, skulle man verkligen ända in i det sista vidhålla,
att även detta billiga, moderata minimiprogram, som här är fram-
lagt, måste beskäras på någon avgörande punkt, så att vi icke kunna
gå med på det, till exempel om man skulle komma med någon så-
dan vidunderlighet som 35-årsstreck e. d., — ja, vill man slå in på
sådana vägar, då förstår nog högern själv, om den vill se sig för,
att det icke hos oss inom det socialdemokratiska partiet här i riks-
dagen finnes någon som helst möjlighet att i sådant fall hålla till-
baka den storm, som då måste spontant bryta fram över landet.

Vi önska, att den stormen måtte bli oss besparad, och här fin-
nes en väg angiven, som leder oss fram till ett sådant sakernas till-
stånd och det är, om vi alla endräktigt följa regeringens förslag.
Den svenska demokratin har då i sin makt att fullständigt lösa
alla frågor, som ställa sig inför densamma, och lösa dem i överens-
stämmelse med folkets vilja, även de frågor, som den föregående
ärade talaren här berörde. Möjligheten kan nu skapas för en sådan
fredlig utveckling. Men det vore en fruktansvärd olycka för vårt
land, om något parti i sin förblindelse skulle stänga den vägen. Jag
vill hoppas, att så icke må bli fallet, och jag vill vädja till högerns
fosterlandssinne att här offra sina partifördomar för att bereda det
svenska folket laglig väg fram till det mål, som nu måste nås, ty
så kräver tiden, så kräver den historiska utvecklingen och hela vårt
föregående, allt vad som förut varit i vårt land av gammal demo-
kratisk kamp. Nu vill man ute bland folket, att detta verkligen skall
genomföras, och jag för min del hoppas alltjämt, att man icke då-
aktigt skall motsätta sig detsamma.

Herr Hildebrand: Herr talman, mina herrar! I förra de-
len av herr Brantings anförande berörde han konsekvenserna av den
nu föreslagna reformens genomförande. Han talade mycket milt

Vid remiss av
propositionen
nr 34.
(Forts.)

och mjukt om detta, och man fick det intrycket av hans ord, att det icke skulle bli så stor skillnad mot nu. Det är icke länge sedan en annan herr Branting höll ett tal, men den gången utanför riksdagen, och då upprullade han en hel del framtidsbilder som resultat av denna reform, framtidsbilder av sådan art, att de skulle innebära en fullständig omvälvning.

Herr Branting frågar efter högerns ställning och vad högeru vill. Riksdagspartierna på högernsida utforma nu i motioner vad de önska och kräva, men den organiserade högern i landet har redan genom sin överstyrelse gjort ett uttalande, ur vilket följande rader må uppläsas: »Då såsom en följd av kriget och dess verkningar en kraftig strömning går fram över världen att på det mest vittgående sätt göra folkets breda lager direkt ansvariga för ländernas öden, är den svenska högern för sin del villig medverka till författningsändringar i sådan riktning, i förhoppning att därigenom bidra till enighet och sammanhållning inom folket. *I sådant syfte godkänna vi, att den lika kommunala rösträtten införes samt att kvinnorna bli delaktiga av politisk rösträtt.*»

Det är sant, som herr Branting säger, att världshändelserna ha gjort ett djupt intryck på högern liksom på alla andra partier, och det är i känslan av ansvaret inför den tid, i vilken vi nu leva och den tid som kommer, som högerns organisation gjort ett sådant uttalande. Högern är alltså beredd att gå med på en vittgående demokratisering av vår författning och vårt samhälle, och vi förstå, att därav kan följa en omvälvning av revolutionerande natur. Men högern kan icke acceptera allt vad som nu är föreslaget. Den motsätter sig icke demokratisering, men den vill söka få fram en del bestämmelser för att i möjligaste mån undvika demokratisk urartning. Det borde ligga i alla partiers intresse att verkligen sakligt överväga de spörsmål, som här komma före, ty det är sannerligen icke mycket, som högern kräver.

Högerns organisation har uttalat sig för den lika kommunala rösträtten. Nå, det har även regeringen gjort. Högerns organisation har krävt skattebetalning som villkor för utövande av rösträtt i kommunen och givetvis också som villkor för utövande av den politiska rösträtten. Utskyldsstrecket kan för visso reformeras, men det finnes utan minsta tvivel en mycket utbredd uppfattning bland vårt folk, allra helst på landsbygden, att det är något oriktigt i, att de personer, som icke erlagt sina utskylder skola bestämma över samhällets väl och ve och således också över dem, som ordentligt betala sin skatt. Det finnes fall, det finnes många fall, där uraktlåtenheten att betala skatt beror på orsaker, som icke ha med viljan och ordentligheten att göra, utan äro av övergående och tillfällig art. Genom en reform av utskyldsstrecket bör man kunna få bort sådana anledningar i största möjliga utsträckning, men själva principen måste man stå fast vid. Högern har vidare fordrat, att åldern för rösträtt vid de kommunala valen skulle bli densamma som för valen till andra kammaren. Herr Branting kan icke förstå anledningen härtill, men när det blir en så stor omkastning i kommunen, som förhållandet måste bli av den lika rösträttens genomförande, är det

Vid remiss av
propositionen
nr 34.
(Forts.)

då underligt, att man vill ifråga om de kommunala valen fordra samma ålder hos valmännen, som när det är fråga om att utse ledamöter till riksdagens andra kammare? När man tänker på en blivande första kammare, så är huvudsaken för vår höger att tillse, att det blir kvar i författningen ett verkligt tvåkammerssystem. Men vi erkänna, att vi under händelsernas tryck måst begränsa våra krav till det minsta möjliga, mycket mindre än vi förut ansett vara behöfligt. Det är en helt ny typ av första kammaren, som vi nu måste begära, en typ, överensstämmande med den som tillskapats i Danmark, där karaktärsskillnaden mellan kamrarna huvudsakligen är beroende på högre ålder hos urväljarna till första kammaren. Tror man verkligen, att man, utan att vidtaga någon sådan anordning skall kunna få fram ett verkligt tvåkammerssystem med så stor skillnad mellan kamrarna, att systemet gör skäl för namnet? Herr civilministern har visserligen i dag uttryckt de bästa förhoppningar om att så skall kunna ske, men det finnes intet, som borgar för riktigheten av vad han där uttalar. Är det då så underligt att man för att få fram ett mognare omdöme i första kammaren vill höja åldern för urväljarna till densamma, så att denna ålder blir lika för båda kamrarna? Sjöministern har framkastat den frågan, om man härmed ville övergå till egna elektorsförsamlingar vid utsende av ledamöter i den kammaren. Ja, det är tämligen klart, att, när man kräver fyllda 35 år för utövande av rösträtt till första kammaren, man icke tänker sig, att denna rösträtt skall tillämpas vid utsende av landstingsledamöter eller stadsfullmäktigemedlemmar. Vi tvingas helt enkelt fram på den vägen att överge landsting och stadsfullmäktige som väljarkorporationer till första kammaren och komma sålunda logiskt fram till särskilda elektorskorporationer helt enkelt därför, att om den nuvarande grundvalen för stadsfullmäktige och landsting ryckes undan, om det icke finns någon som helst garanti för, att dessa församlingars val skola ge första kammaren en särställning från den andra, då måste man söka en annan väg för att komma fram till det målet. Denna ändring är icke någonting, som vi längtat efter på högernsida eller villigt gå med på, det är endast en logisk nödvändighet av utvecklingen, och den fördelen kan den alltid ha, att den sammanblandning av politiska och kommunalpolitiska synpunkter, som gör sig gällande vid valen — beroende därpå, att landsting och stadsfullmäktige äro valkorporationer till första kammaren och denna sålunda direkt vilar på den kommunala rösträtten — borde åtminstone här och var komma bort, så att vid de kommunala valen kommunala synpunkter kunna mera renodlat göras gällande. Är det verkligen då för mycket begärt, att man söker så enkla garantier emot demokratiens urartning? Borde icke var och en förstå, att demokrati är en frukt på både gott och ont? Samhällets demokratisering kan i vissa situationer eller under vissa tider innebära en ökning av folkets kraft och styrka, men en sådan utveckling kan också leda till ett lands fördärv, om de dåliga makterna i den demokratiska utvecklingen få göra sig oförhindrat gällande. Den, som närmare studerat utvecklingen exempelvis i Nord-

amerikas Förenta Stater, Sydamerika och i vissa fall Frankrike, får nog blicken öppen för, att en sådan urartning är mycket nära lig-
gande.

Vid remiss av
propositionen
nr 34.

(Forts.)

Även med de tillägg och ändringar, som vi önska se genomförda, innebär reformen dock helt enkelt en omvälvning av vårt samhälle. Låt oss se på kommunerna, sedan den lika kommunala rösträtten blivit införd. Kommunalpolitiken kommer att införas på helt nya banor. Vi inse det på högerhåll. Låt oss se på riksdagen, sedan första kammaren blivit skapad efter den helt nya typen, på sin höjd byggd på högre ålder bland urväljarna. Att detta kommer att återverka på landets, på riksdagens näringspolitik, skattepolitik, finanspolitik, politik i alla avseenden, det ha vi klart för oss, och det kan helt enkelt icke fördöljas. Det är icke minst beträffande de näringspolitiska åtgärderna, som spåren där ute i andra länder förskräcka. Det kan lätt med en utvecklad demokratisk riksdag bli ett våldsamt näringspolitiskt experimenterande, som får mycket farliga följder för försörjningsmöjligheterna inom landet. Det är därför även, som vi vilja framför allt begränsa våra krav icke till borteliminerande av folkets vilja vid bestämmandet av landets öden utan till strävanden att få fram en mera mognad folkvilja, och den, mina herrar, få Ni icke fram genom att andra kammaren står på samma grund som för närvarande och den första ytterst vilar på den rösträtt, som utövas av 21-åringar.

Såsom en av de allvarligaste invändningar emot regeringspropositionen skulle jag vilja anföra detta, att tvåkammarssystemets princip icke tillräckligt har beaktats. Där står visserligen, att om en del praktiska förslag kunna framläggas, så böra de naturligtvis övervägas. Regeringen ställer sig närmast utanför hela saken, såsom icke intresserad av densamma. Är detta verkligen statsmannamässigt handlat? Är regeringen så blind för konsekvensen av sitt förslag, att den icke ser dess återverkan på riksdagen i högre grad än som framgår av propositionens ordalag? På många håll inom regeringspartierna, åtminstone på liberalt håll, har man en klarare blick för tvåkammarssystemets betydelse, icke minst i den liberala pressen, men det är som om man nu litet varstädes där resonerade så: det här förslaget är delvis dåligt och behöfde utbyggas med något annat, men låt oss taga det dåliga förslaget. Varför icke vända om uppmaningen i den riktningen: låt oss försöka få förslaget bättre, så att det icke utestänger demokratiseringen men försöker utesluta en del av dess avarter. När man kommer så långt i diskussionen, höjas litet emellan röster från regeringspartierna och även från regeringshåll, som om det icke minst väsentliga vid reformens genomförande vore, att högern skulle tvingas mot sin vilja, pressas och tvingas. Ja, även här får man fråga, om det för samhället och dess utveckling är bäst med en samförståndsfred eller en maktfred. Är det så, att man vill ha demokratisering, vill ha samförstånd mellan olika folkgrupper och partier i tävlan om vad som är för landet nyttigast, varför är man då så ängslig att komma till samförstånd med högern? Högern har sträckt ut handen till ett sådant samför-

Vid remiss av
propositionen
nr 34.
(Forts.)

stånd, högern har gått ofantligt långt på demokratiseringens väg. Är huvudsaken verkligen, att högern skall tvingas? Herr Vennerström har talat om folket — folket skall resa sig och tvinga högern. Höra då icke alla de bönder och borgare ute i landet till folket, vilka ställa sig tvivlande till att förslaget i dess helhet nu bör accepteras? Är det så säkert, att det folk, som herr Vennerström närmast tänker på, utgör majoritet i landet? Är det icke en möjlighet ändå, att det är minoritetens talan han här för? Högern vill icke undandraga sig en realbehandling av rösträttsfrågan vid denna riksdag, men högern rades icke för tanken, att folket skulle få höras vid allmänna val. En förskjutning åt ena eller andra hållet skulle därvidlag vara synnerligen signifikativ. Det skulle visa sig, om anhängarna av en radikal omvälvning ökats eller om betänksamheten vuxit ute i landet. Det är egendomligt, att just de partier, som skrivit folkvilja, skrivit demokrati på sina fanor, mest motsätta sig nyval, om sådana skulle bli behöfliga. Val vore dock, om att samförstånd kunde uppnås redan vid denna riksdag. Utslutet är det icke, om endast regeringspartierna i beaktande av landets allvarliga läge vilja visa något tillmötesgående och om icke huvudsaken för dem, som jag nyss nämnde, är att tvinga högern.

Chefen för sjöförsvarsdepartementet, herr statsrådet Palmstierna: Min högt ärade vän herr Hildebrand gav det svar, som jag begärde beträffande förstakammarfrågan, men strax efteråt riktade han den förebräelsen till regeringen: är det statsmannamässigt, det som här framlägges — bristen på samband mellan förstakammarfrågan och rösträttsfrågan? Jag spørjer mig verkligen då, herr Hildebrand: är det statsmannamässigt att samtidigt, som herr Hildebrand gör det, förklara, att högern »icke längtat efter» detta slags förstakammarreform, som den framlägger, men gör den ändock till huvudfrågan? Det är ganska värdefullt att ha fått det erkännandet från en så framskjuten man inom högerpartiet, att detta, som högern själv föreslår, att bryta sönder sambandet mellan första kammaren och kommunerna och att tillskapa nya elektorsförsamlingar, har högern »icke längtat efter», men den gör det ändå. Jag tycker icke, att det är statsmannamässigt, det må jag säga, och jag kan icke se, att någon nödvändighet föreligger, som herr Hildebrand talar om. Vill man på högernsida göra upp en förstakammarreform, kan det ske på den nuvarande grunden.

Det är emellertid av mycket stor vikt med hänsyn till hela denna frågas behandling, att man nu erfarit — och det bör var man, som har någon kommunal befattning i landet, veta — att det förslag, som från ansvarig sida inom högern kommit fram, går ut på att bryta sönder sambandet mellan det kommunala livet och första kammaren. Om vi, mina herrar, gå in till våra kolleger i första kammaren, skola vi finna, att kanske varannan eller var tredje av dem är kommunalordförande eller stadsfullmäktigordförande. Jag vet från min verksamhet i Stadsförbundet på sin tid, att när Stadsförbundet skulle ha sin representantförsamling, var det en stor del av

första kammarens ledamöter, som mötte upp. Det har visat sig, att de Geers tanke att få erfarenheten från det kommunala livet in i första kammaren är det, som varit hållbart och bestått, och jag vågar det bestämda påståendet, att vare sig det är högermajoritet eller liberal eller socialdemokratisk majoritet, i en stadsfullmäktigförsamling, så skall det vara rätt undantagslöst, att man icke, därest ej speciella förhållanden råda, sätter in förtroendemännen i första kammaren. Det har nästan blivit tradition, så pass fastvuxet är det. Nu skall man sålunda — jag vill använda detta uttryck mot högern — pietetslöst och mot traditionen bryta sönder detta samband. Det blir då en verklig omstöpning av första kammaren, och jag vill värdsamt henställa, att högern ville betänka sig många gånger om, innan den slår fast, att det är den väg, som man vill beträda vid en reformering av denna kammare, och jag har icke någon bestämd mening i frågan, men jag har en känsla av, att man snarare får en kvalitativ sänkning av första kammaren från högerysynpunkt, om man bryter sambandet med kommunerna. Detta är en ytterst allvarlig sak. Vad får man i själva verket? I stället för en artskillnad mellan första och andra kammaren, som man tänkt sig, får man precis samma läggning på dem båda politiskt sett. Det blir elektorsförsamlingar, valda ur renodlat politiska synpunkter, icke administrativa eller åtskilliga andra, utan det blir den renodlade politiken, som dominerar vid valen till första kammaren liksom till andra kammaren. Följaktligen kommer artskillnaden därmed att försvinna, och det är endast spörsmålet om ålder=strecket som högern fört fram. I hela vårt land bör man tänka mera ingående på denna fråga. Jag tror att bara dagens lilla debatt visar hur svårt detta problem är att lösa och att det sannerligen icke är att taga från bordet såsom högern framställt det. Ty högerns förslag har så pass många svaga punkter, att man verkligen bör skärskåda saken mycket noggrant.

*Vid remiss av
propositionen
nr 34.
(Forts.)*

Men en annan sak förvånar mig, och det är, att, då man är inne på förstakammarproblemet från högerns sida, man icke med ett ord rört vid det förslag, som framlades från vänsterhåll i konstitutionsutskottet förra året, att verkligen oberoende av partier söka få en höjning av kvaliteten därigenom att en viss del av första kammaren väljes, låtom oss säga av samma kammare eller av andra kammaren eller av riksdagen i dess helhet — jag lämnar det därhän — men ändå så, att de s. k. rikssynpunkterna, som högern alltid företrätt, komma med. Det är icke nämnt något om detta.

Jag vill lämna denna sak åsido. Jag har endast velat slå fast, hur det är. Men jag reagerar mot ett uttryck, som min vän herr Hildebrand använde, när han talade om »demokratisk urartning»; hur verkar det på vårt folk, vad gå vi till strids mot? Mot en försumpning, ett fördärvande av förhållandena i stora och mindre samhällen, som först under den hundrageradiga skalans och sedan under den fyrtingradiga skalans välde varit rådande. Vi vilja se till att de sociala synpunkterna komma till sin rätt. Det gäller här bland annat att värna om det spirande unga liv, som lever i hål där

Vid remiss av
propositionen
nr 34.
(Forts.)

baruen aldrig skulle födas och uppfostras — bostadsfrågans lösning, det är vad som borde tynga på högerens kommunala samvete till den grad att jag tror att aldrig dess ansvar härvidlag kan avskuddas. Vi hänvisa till vår kamp för att förvara hemmen åt våra svenska samhällen, som alltid mötts av ett bleklagt nej. Det är mot denna urartning, som jag, herr Hildebrand, har kämpat så länge jag minnes. Jag tycker det är orätt att tala om demokratisk urartning, som vi icke sett här hemma, men den urartning, som föröder hemmen, den ha vi sett och erfårit.

Så ett ord om nyvalen. Jag vill icke inlåta mig i grundlagstvist med herr Hildebrand, men för mig står fast, att det är inskrivet i grundlagen, att riksdagen skall på en viss dag, numera den 10 januari sammånträda. Asidosätter man på ett eller annat vis ett sådant bud, så rör man vid en av folkfrihetens allra viktigaste garantier. Jag tror, att detta är något som högern bör tänka på.

Men, herr Hildebrand, här kom ett ord på slutet, som jag vill taga fasta på. När man anlägger demokratiskt tonfall, gör det då rent ut. Märkte kammarens ledamöter, hur herr Hildebrand yttrade mot slutet? Jo, inför det spörsmål, som här ställts av någon av vänsterns talare: tror ni verkligen på högerens sida, att det efter eventuella nyval kommer att bli majoritet för er ståndpunkt? så kringgår herr Hildebrand, nu klädd i demokratiskt skrud, detta: »en förskjutning åt endera sidan blir signifikativ». Alltså, det är icke folkmajoritetens avgörande, det är icke demokratiska synpunkter, utan »en förskjutning», som man sedermera kan uttolka hur man vill, med andra ord, en förklaring av herr Hildebrand av den beskaffenheten tyder på att man icke heller böjer sig för folkmajoriteten, om den går emot högern, utan då tolkar man det signifikativt som en förskjutning i ena eller andra riktningen. Detta kvarstår alltså av den stora demokratiska vädjan, som går ut till landet: folket i val skall döma — förskjutningen skall vi be att få tolka och draga våra konklusioner därav. Det är icke en fullkomligt rättskaffens framställning, icke en ärlig demokrati detta, och jag tror att det är lyckligt, att herr Hildebrand även i detta avseende avslöjat, vad som fortfarande finnes innerst inne, den brist på demokrati, som är hela andan i högerens väsen.

Herr R ö i n g: Jag vet icke, herr talman, om jag misstager mig, när jag inbillar mig, att tankarna i dessa dagar hos mången gå till minnet av Karl Staaff, icke därför herr talman, att riksdagen i morgon på ett osedvanligt sätt tänker hylla hans minne genom att uppsätta hans byst i sammanbindningsbanan, utan tankarna gå i dessa dagar till Karl Staaffs minne i följd av händelserna 1906 och 1914, genom vilka det lyckades den svenska högern att störta honom och hans regering i de viktiga rösträtts- och försvarsfrågorna, då han och hans män försökte lösa dem i överensstämmelse med de breda lagrens krav. Och jag undrar, om icke mången högerman, som då hade säte och stämma i denna kammare och ännu är medlem av densamma, bittert ångrar, att han icke då med sin röst bidrog att lösa

dessa viktiga frågor på det sätt som då föreslogs från regeringens sida i den övertygelsen att förhållandena inom Sverige varit så mycket bättre och så mycket lyckligare än de nu äro.

Och redan fyra år efter 1914, mina herrar, står högern inför en liknande situation som då, att avgöra, huruvida en viktig fråga för vårt land skall lösas i överenstämmelse med demokratiens önskan, eller om högern även denna gång skall säga ett bleklagt nej och kasta landet ut i strider, vilkas omfång vi i detta ögonblick icke kunna överskåda. Jag vill ännu hoppas, att det skall vara möjligt att i båda kamrarna åstadkomma en majoritet kring regeringens förslag, så att denna viktiga fråga nu erhåller sin lösning. Att ett avslag av densamma skulle ha de betänkligaste följder för vårt land, därom tror jag att vi alla äro övertygade.

Jag skall icke försöka här att skildra, hur jag tänker mig dagarna efter ett avslag. Men jag tror inte jag säger för mycket, då jag gör gällande, att ett avslag kommer att ha till följd, att många värden här i vårt land, som vi alla borgerliga åtminstone vilja skydda, komma att tillspilloigas och förintas. Jag vill endast i detta sammanhang, herr talman, framhålla ett dylikt värde, vårt näringslivs blomstring, hela vårt ekonomiska liv. Det har lyckats att hålla Sverige utanför den världsbrand, som har rasat där ute i världen under dessa fyra år, det har lyckats den nuvarande regeringen att hindra, att vi drogos med in i det finska inbördeskriget. Världskriget har haft den följden för vårt neutrala land, att vårt näringsliv under dessa fyra år har blomstrat på ett sätt som aldrig tillförne, tack vare närmast den stora varubristen i utlandet, som möjliggjort export av svenska produkter till andra länder, samt en livlig transitohandel, som icke ägt rum före världskriget. Handel och industri ha på grund härav i hög grad konsoliderats, och tack vare detta och icke minst i följd av världskrigets utgång, varigenom Brest-Litovsk-freden torde upphävas, så har svenskt näringsliv stora förutsättningar att kunna skaffa sig ökad avsättning för sina produkter icke minst på den ryska marknaden, och detsamma torde gå framtiden ljus tillmötes, om icke alldeles speciella omständigheter inträffa här i landet. Och vad är det, som för oss näringsidkare för ögonblicket inger den största oron för näringslivets framgång, för det ekonomiska livets framtid? Jo, det är de inrikespolitiska förhållandena, att högern i år liksom 1906 och 1914 skall motsätta sig att lösa författningsfrågan, denna aktuella fråga i överenstämmelse med den samlade demokratiens fordran. Ty, mina herrar, skulle det sorgliga inträffa, då få vi nog se krafter i rörelse, varigenom näringslivets berättigade intressen i hög grad komma att skadas. Och jag talar icke här, mina herrar, i första rummet som partiman, utan jag talar som en person, varmt intresserad för vårt näringsliv. Och jag vädjar alldeles speciellt till er högermän, som åtminstone vid valtillfällen alltid framhålla, att ni äro så varmt besjälade av näringslivets sunna utveckling, att ni göra de offer och med edra röster bidraga till reformens genomförande i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts proposition. Och ni, som stå i ledningen för högerpartiet, ni veta, att bakom mina ord stå hundratal

Vid remiss av
propositionen
nr 24.

(Forts.)

Vid remiss av
propositionen
nr 34.
(Paris.)

av landets främsta industriidkare och köpmän, som i årtionden ha röstat med högerpartiet men i denna stund ha oro och ängslan för att högern vid detta tillfälle liksom 1906 och 1914 skall halsstarrigt motsätta sig att helt och fullt acceptera den kungl. propositionen. Tro ni, mina herrar, själva, att det nu skall lyckas eder att 1918 göra om vad ni gjorde 1914? Jag förutsätter att ni icke tro härpå. Och skulle det lyckas mot all förmodan att göra det, och skulle amiral Lindman ännu en gång komma som statsminister till Konungens rådsbord och försöka sin gamla politik från 1907 att föra över några bräckor från det liberala partiet till högerns ståndpunkt, så ha ni nu hört, mina herrar, av den nuvarande ordföranden inom det liberala partiet, herr vice talmannen, att han på det liberala partiets vägnar uttalar, att det går icke denna gång, det finnes icke någon man inom det liberala partiet i andra kammaren, som denna gång sviker demokratiens krav, utan vi stå som en man kring den kungl. propositionen.

Jag har ansett det vara lämpligt, herr talman, att vid ett sådant tillfälle som detta en röst höjes från näringslivets egen krets, som utvecklar de synpunkter, som jag nyss framhöll, i denna allvarliga situation, och jag hoppas livligt, att högern till sist skall inse nödvändigheten av att högern denna gång gör det offret för landet att bidra till frågans lösning.

Herr Hildebrand: Endast ett par ord, herr talman, som svar till statsrådet Palmstierna.

Han förklarade, att mina ord om att högern icke direkt önskat denna lösning av förstakammarfrågan, som högern nu anser sig böra kräva, visat, att det icke var vår önskan — varför då bråka om det och sätta det som det centrala i hela det stora författningsspörsmålet? Jo, herr Palmstierna, helt enkelt därför, att högern i ett svårt läge, i känslan av ansvar vill söka undvika de värsta olägenheterna av det föreslagna systemet, men gå med på det väsentliga, på den lika kommunala rästrätten. I sådant fall tvingas man att taga något, som är mindre gott eller sämre än det, som man hoppats kunna få, men som man dock anser vara vida att föredraga framför det andra alternativet, med vilket valet står. Och att utnyttja mina ord så, som herr Palmstierna gjorde, påminner mig mest om kaskspelarkonster.

Herr Palmstierna berörde även vad jag sagt om demokratiens urartning och sökte slå ihjäl det med hänvisning till, att en del missförhållanden funnits och fortfarande finnas i kommunerna. Så enkelt kunna farhågorna för en urartning av demokratien ej bringas ur världen. Och det är fruktansvärt kortsynt att ej vilja se litet framåt här och taga lärdom av vad som inträffat i Tyskland och andra länder, där demokratiens tidigare gått segrande fram, och söka sörja för, att åtminstone något skyddsmedel anlitas icke mot demokratiens men mot dess urartning.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman mina herrar! Det är en ganska djupgående omdaning av samhället, som ställes i utsikt

genom den proposition, vi nu gå att remittera. Jag har tillåtit mig begära ordet för att framhålla det synnerligen angelägna i, att vi alla eller åtminstone så många som möjligt kunna vara med om deltaga i detta arbete. Men, hur har nu denna proposition emottagits? Vad till en början högern angår, så har den gripits av överraskning och bostörtning över det nya, som här ifrågasättes. Uppskov och förhållning, tyckes vara det fältrop, om vilket man vill samla högers skaror, trots en viss benägenhet att gå tillmötes, som tack-samt erkännes. Det är ej mycket att förvåna sig över. Vi äro vana vid den högerpolitiken förut. Uppskov och förhållning ha varit dess mest utmärkande kännetecken, men beslutsamt tillmötesgående i rätta ögonblicket har för den politiken varit lika främmande som egna självständiga uppslag till en utveckling utefter andra linjer,

*Vid remiss av
propositionen
nr 34.
(Forts.)*

Det är kanske ganska mänskligt, att den svenska högern liksom sina meningsfränder i så många andra länder intager just denna ställning till de stora folkrörelserna. Högern har så länge suttit inne med det väsentliga av samhällsmakten. Den har i ämbetsverken haft sin fasta borg. Den har trots sin påtagliga minoritet bland folket haft ett pålitligt stöd i första kammaren, och ända till sista tiden har den även haft regeringsmakten. Man får då ej undra så mycket över att många, som suttit trygga i detta väldes skugga, nu gripas av rysning, då de finna, att åtminstone makten i första kammaren håller på att glida dem ur händerna. Ty det får man ju erkänna, att blir det program, som här framlägges, realiserat, är det nog förbi med den makten.

Men på samma gång tillåter jag mig påstå, att första kammaren som en från andra kammaren artschild representation ingalunda därigenom skulle upphöra. Det är sant, att det ligger något i viss mån oegentligt i, att väljarna till andra kammaren ha högre ålder än urväljarna till första kammaren. Men ser man på alla de andra olikheterna, den längre mandattiden, de särskilda valbarhetsbestämmelserna, den successiva förnyelsen och alla dessa särskilda föreskrifter, som finnas beträffande första kammaren, måste man finna, att första kammaren i alla fall får en annan karaktär än den andra. Därmed är ingalunda sagt, att icke ytterligare något skulle kunnat göras för att på demokratisk grund få en första kammare, som ännu bättre motsvarar våra önsknin-gar. Men det låter sig ej i hast göra att snickra till ett sådant överhus. Och tiden hastar. Den demokratiens stormvåg, som sköljer över hela Europa, den kan ej här hejdas av uppskovspolitik och förhållning. Den tiden är förbi. Herr vice talmannen har redan erinrat om, att inom det frisinnade partiet det nog på sina håll funnits en viss betänklighet särskilt mot skattestreckets slo-pande. Men man har på dessa betänksamma håll funnit, att nu får man offra sin tvekan inför det steg, som måste tagas. Och jag ber att få understryka, att det inom riksdagens liberala parti råder fullständig enighet om att nu stödja regeringens förslag. Det finnes ingen möjlighet att spekulera i splittring där eller någon grund för

Vid remiss av förhoppningen att några röster från det hållet skola kunna vinnas
propositionen över åt det andra.
nr 34.

(Forts.)

Om det emellertid kan vara mänskligt att högern hyser en viss betänksamhet, känner en viss överraskning inför det nya, som stundar, tror jag, att det skulle även från högerens sida vara klokt att söka förstå den makt, med vilken tiden nu söker oss. Ett sådant tal betecknas nu av herr Lindman m. fl. såsom tvångspolitik, och det säges, att vi kräva ren underkastelse. Det är nog ej så alldeles riktigt, men däremot kan man kanske säga, att från gångna tider ett och annat drag av övermod i högerpolitiken nu bär sin frukt. Man borde dock kunna utan förödmjukelse på något håll tillmötesgå det starka folkkrav på full demokrati, som nu reses. På samma gång vill jag säga, att det ej är meningen att utestänga de verkligt konservativa synpunkterna från att vinna befogat beaktande vid det samhällsbygge, som förestår på demokratisk grund. Tvärtom, dessa synpunkter äro väl behöfliga, och den erfarenhet, den fosterlandskärlek, skicklighet och begåvning på många områden, som utmärkt högerens främsta män, äro väl behöfliga i det nya samhället. Vi se i dessa dagar i Tyskland, huru många av den gamla regimen män villigt ställa sig till förfogande, när det gäller det nya samhällets uppbyggande. Det torde ej vara omöjligt att hoppas, att även högerens män skola i det fallet visa sig villiga. De anföranden, som i dag hållits av herrar Lindman och Hildebrand, tillkännagiva också en påtaglig god vilja hos vederbörande att i detta avseende ej hålla sig undan.

Här har också framställts kritik mot det framlagda regeringsförslaget från våra kamrater ytterst på vänstra flygeln, och det är ej heller så mycket att förvåna sig över. Om man hämtar sina samhällsideal från bolsjevikväldet i öster, kan detta förslaget tillfredsställa. Det har ju ej att bjuda på vare sig soldat-, eller arbetare- eller bonderåd. Men i alla fall undrar jag, om icke herrar vänstersocialister skulle med oss kunna vara ense om, att förhållandena här dock icke äro sådana, att de på allvar kunna jämföras med förhållandena i Ryssland. Å andra sidan erkännes gärna, att herrar vänstersocialister ha rätt i, att här finnas så många sociala orättvisor, som tränga till att bli avhjälpda; och det är möjligt att de ej heller med detta förslags genomförande genast komma till rätta därmed. De herrar, som höra till denna grupp, ha i många avseenden kanske en djupare och fullständigare erfarenhet av, hur dessa sociala missförhållanden trycka. Men ändå tycker jag, att de skulle kunna medgiva, att här öppnas dock porten för en ny tid, att här träder dem till mötes en ärlig vilja att ställa till rätta det, som varit försummat. Det lider icke något tvivel, att den kännedom om de sociala olyckorna, den ungdomliga entusiasm och framtidstro, som just utmärker åtskilliga av herrar vänstersocialister, här har ett ganska stort verksamhetsfält. Det skulle kunna tänkas, att den insats, som herrar vänstersocialister på det sättet komme att göra i den kooperativa förening, som här är meningen att starta till gagn för alla, skulle kunna bli av bestående värde för framtiden.

Jag vill ej stiga ned härifrån utan att ha uttalat en lyckönskan

till vår regering för den beslutsamhet och den snabbhet, med vilken regeringen ställt sig i spetsen för den mäktiga folkrörelse vi nu bevitna. Skall denna folkrörelse bli till välsignelse för vårt land, fordras det, att den från början fattar målet klart i sikte och går fram utan räddhåga under en målmedveten och skicklig ledning. Det är just vad som nu hänt. Därigenom kan man vänta, att det bärande i rörelsen också skall bli verkligt samhällsbyggande. Och det är att hoppas, att det på detta sätt skall lyckas att skapa ett samhälle, i vilket det finnes trygghet och trevnad för alla landets barn. Med fasta steg framåt, med målet i sikte och våra bästa män i teten, så vilja vi svenskar ha det!

*Vid remiss av
propositionen
nr 34.
(Forts.)*

Herr Lithander: Herr talman! I början av sitt anförande yttrade herr vice talmannen några ord, som jag skall be att få beröra. Han sade, att man hade bemästrat »försök att få vårt land in i världskriget». Jag undrar, om man inte nu kan anse tiden vara inne att till sagornas värld hänföra dylika grundlösa påståenden. Han frågade vidare: är högern beredd att taga konsekvenserna av att landet bringas i gungning. Jag vill hemställa till vilken oförvillad iakttagare som helst, om man kan beskylla högern för att i ringaste mån bringa landet i gungning.

Friherre Palmstierna sade, att genom hela nationen går en skälving av oro. Jag vill då ställa den frågan till friherre Palmstierna: anser verkligen friherre Palmstierna, att det överensstämmer med känsla av ansvar att under en sådan tid av oro yttra sig på det sätt, som han själv och flera andra av regeringens ledamöter i söndags gjorde?

Han nämnde också det beklagliga missförhållandet i fråga om A-klassarna, som icke hade rösträtt, på den grund att de icke kunnat fullgöra sin skattebetalningsskyldighet. Men är då icke rätta vägen att bota detta missförhållande den att bevilja vår militär bättre förhållanden och bättre villkor, än den för närvarande har? Och jag hemställer till friherre Palmstierna, vem det är som motsatt sig, att den svenska militären skulle få bättre förhållanden, än den för närvarande har.

Friherre Palmstierna avslutade sitt tal med att uttala, att han ville se vårt fosterland »med bevarande av lugnet» intaga sin plats bland de demokratiska nationerna. Med den uppfattningen förstär jag ännu mindre det tal, som friherre Palmstierna i söndags höll i Göteborg.

Herr Vennerström yttrade, att ansvaret för revolutionen, därest det blir någon, vilar på herrar Lindman och Trygger. Det verkar sannerligen egendomligt, detta uttalande, på den, som under senare tider läst folkets dagblad Politiken, Brand och Stormklockan. Jag har samtliga dessa organ, och jag har studerat dem, och jag får säga, att det är förvånande, att sådana yttranden, som där dagligen förekomma, få spridas ut till svenska folket och till den svenska ungdomen. Jag skulle vilja göra gällande, att i det fallet vilar ansvaret i mycket hög grad på regeringen, som låter sådant opåttalt pågå.

Vid remiss av
propositionen
nr 34.
(Forts.)

Herr Branting vädjade till högerns fosterländska känslor att giva vika. Jag skulle vilja vädja till herr Brantings fosterländska känslor att inte leka med den eld, som heter utomparlamentariska medel. Det har verkat beklämmande, att från olika håll inom och utom riksdagen samt i pressen höra det öppna och försäckta hot, med vars tillhjälp man vill genomdriva författningsändringar, som eljest icke skulle vara möjliga.

Herr Röing vädjade till högermännen, att de för näringslivets skull måtte stödja regeringens proposition. Jag vill göra gällande, att just ur näringarnas synpunkt, det må nu vara industri eller jordbruk eller vilken näring som helst, måste man vara betänksam inför en så ytterligt gående radikalisering, som regeringspropositionen innebär, inför det läge, som givetvis skulle bliva följden av att bestämmanderätten i så ofantligt ökad grad lades över på dem, som icke kunna sägas ha den ansvars känsla, som i alla fall hittills har visat sig vara tillfinnandes just inom näringslivets och lantmännens kretsar.

Herr Palmstierna betonade, att han gjorde högern ansvarig för att bostadsfrågan icke är i ett bättre läge, än den är. Jag skulle gent emot detta såsom ett enda exempel vilja peka på det praktiska arbete i detta avseende, som utträttats av stora delar av den svenska industriens målsmän, vilka i mycket stor omfattning ha strävat efter att och även lyckats åstadkomma moderna och sunda arbetarebostäder, vilken väg de också äro fullt beredda att fortsätta att gå. Jag skulle också vilja säga, att det i icke ringa grad är till följd av hyreslagen och hyresnämnderna, som bostadsbristen i mycket stor utsträckning har ökats. Detta är nämligen något, som har betagit lusten för det kapital, som eljest gärna hade sökt sig ut till placering i bostadshus, att göra detta. Jag hoppas, att det i den punkten snart skall bliva en ändring till det bättre. I icke ringa mån har bostadsbristen sin rot även i den fördyrande fackföreningspolitik, som inte räknar med att det får vara någon fri tävlan mellan olika personer, varigenom den åstadkommer ett onormalt fördyrande. I det sammanhanget vill jag också särskilt peka på det hänsynslösa utnyttjandet av strejker inom byggnadsverksamheten och därmed förbundna yrken under bråd byggnadstid, vilket naturligtvis i avsevärd grad förhindrat byggnadsverksamheten.

Beträffande själva propositionen skulle jag vilja säga, att det dock är anmärkningsvärt, att ett så omfattande och till sina verkningar långt gående förslag, som det regeringen här framlagt, icke har varit med ett ord omnämnt i kallelsen till denna urtima riksdag. Vi äro kallade för att lösa frågor rörande dyrtidstillägg och värnplikt, och dem hoppas jag vi skola lösa. Men i jämförelse med denna stora fråga, som kommit efteråt, äro de två förstnämnda trots sin räckvidd bagateller. Det måste betecknas såsom ytterligt anmärkningsvärt, att i riksdagskallelsen icke ett ord nämnts om denna sak, utan den får man som ett plus på slutet.

Jag skulle vilja ställa den frågan till herr statsministern: vågar inte ens excellens fråga svenska folket, vad det självt vill i en fråga

av denna räckvidd? Är inte för honom längre folkviljan det avgörande? Skall det vara behöfligt att genom denna inkörsport via kommunallagarna få de verkningar, som detta innerst innebär? Är det icke ett uttryck av att man vill underkänna folkets vilja, att man i denna viktiga fråga icke vill gå till val? Jag har för min del den uppfattningen, den bestämda övertygelsen, att till de förändringar, som det här är fråga om, är det icke riktigt att gå, med mindre dessa viktiga frågor ha från olika håll utdebatterats och belysts ute i landet, att det är alltså först efter nyval till riksdagen, som ett så viktigt spörsmål som detta bort av regeringen upptagas.

*Vid remiss av
propositionen
nr 34.
(Forts.)*

Herr vice talmannen, som under herr Lithanders anförande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav härefter ordet till

Herr Norman, som yttrade: Herr vice talman! Jag har be-
gärt ordet, därför att det synes mig vara på sin plats, att när en
så viktig fråga som denna författningsfråga nu föreligger på riksdagens
bord, även någon röst höjes från de stora, djupa bondeleden.

Det har redan i denna debatt framhållits, och det har också
uttryckts i den föreliggande kungliga propositionen, att det är ett
folkkrav, som framtvingat denna propositions framläggande. I den
kungliga propositionen heter det, att »ingen, som med allvarlig upp-
märksamhet följer vad som nu rör sig inom stora lager av Sveriges
folk, bör kunna undgå att inse, att ett dröjsmål, om än jämförelse-
vis så kort som till 1919 års lagtima riksdag, skulle kunna bli-
va olycksbringande för svenskt statsliv». Jag vill då ställa fram den
frågan: vad är då detta svenska folk eller dessa stora lager av Sve-
rikes folk, som här åsyftas? Är det hela svenska folket, är det en
fullödlig representation för Sveriges folk, som krävt dessa djupgå-
ende författningsreformer? Jag kan icke finna annat, än att kravet
härför tagit sig uttryck dels i den radikala tidningspressen och dels
i uttalanden, som gjorts på folkmöten, anordnade i städer och in-
dustricentra, och att dessa uttalanden, som gjorts på möten och i
pressen, huvudsakligen åstadkommits av dem, som ha utnyttjat kon-
junkturerna för att framkalla en för deras avsikter lämplig stäm-
ning. Men röster från de stora bondeleden, från landets talrikaste
klass, den jordbrukande klassen, ha ännu icke gjort sig hörda. Jag
hemställer, om det verkligen kan anses vara på sin plats att aldeles
utesluta hänsynen till de önskemål, som från dessa stora, djupa led
komma att göra sig gällande.

Nu kräves från vänsterns sida en fullständig kapitulation i
föreliggande fråga, det kräves, att högern skall taga det förelig-
gande regeringsförslaget med rubb och stubb, sådant det föreligger.
Är inte högern villig att göra detta, då hotas med fruktansvärda
kommande händelser. Det har från regeringens egna ledamöter, som
under de senaste dagarna ha yttrat sig offentligen på skilda platser
här i landet, varit det stående temat, att det är någonting som
kommer, därest inte fullständig kapitulation kommer till stånd från
högerens sida. Det är, som herr Lindman uttryckte sig, inte fråga

Vid remiss av propositionen nr 34. (Forts.) om en rättsfred, det är en maktfred, som man sålunda vill bygga på. Jag ber att som svensk bonde — och jag tror, att jag då talar å den alldeles övervägande delen av den svenska bondeklassens vägnar — få uttala en protest mot kravet på en sådan maktfred.

Vad som är särskilt starkt framträdande hos den svenska bondebefolkningen är den uppfattningen, att med rättigheter i samhället böra förknippas skyldigheter, att rättigheterna skola byggas på fullgjorda skyldigheter. I den kungliga propositionen i samma ämne vid lagtima riksdagen i år stod också den nuvarande regeringen, samma regering, som framlagt den proposition, som nu skall remitteras, på denna ståndpunkt, och det framhölls också där, hurusom just lantmannabefolkningen utmärker sig genom större plikttröhet, då det gäller att fullgöra förpliktelserna mot samhället. Jag anser det vara synnerligen väl på sin plats att här läsa upp några rader ur den proposition, som då förelåg. Det heter där: »Att hemmansägarnas inflytande i kommunerna stärkes genom den 40-gradiga skalans slopande är uteslutande till gagn för den kommunala förvaltningen. På grund av sina egendomsförhållanden och sin bofasthet hava de ock större och mera vittgående ekonomiska intressen att bevaka än andra samhällsklasser. Hemmansägarna äro också de, som med den största samvetsgrannhet och ordentlighet uppfylla sina plikter mot stat och kommun. De på grund av oguldna kommunalutskylder icke röstberättigade äro bland dem fåtaligare än bland någon annan samhällsklass.» Där konstateras alltså det faktum, att fullgörandet av förpliktelserna mot samhället i form av betalandet av skatterna är noggrannare bland denna klass än bland andra klasser. Det är då också tämligen självfallet att krav från denna klass, att skattskyldighetens fullgörande och den kommunala rösträttens erhållande böra vara sammanhängande. Detta förefaller ganska naturligt även vad det nuvarande förslaget beträffar, då ju även det bygger rösträtten på skattskyldigheten. Det är väl en mycket stor inkonsekvens hos regeringsförslaget, då det bygger rösträtten på skattskyldigheten och således från rösträtt utesluter den icke skattskyldige, att det samtidigt förklarar, att om skattskyldigheten icke fullgöres, så gör det ingenting. Jag vill, som sagt, på böndernas vägnar uttala, att man måste taga en smula hänsyn också till uppfattningen hos den jordbrukande befolkningen i detta stycke.

Jag vill vidare vända mig mot ett yttrande av herr Branting. Han påpekade, att från högerns sida har gjorts ett slags kapitulation, därför att högern, eller närmast Allmänna valmansförbundets överstyrelse, förklarar sig numera acceptera den lika kommunala rösträtten. I och med detsamma skulle man då också, menade herr Branting, hava förklarar, att en annan rösträttsgrund icke skulle vara riktig. Man skulle alltså i och med detsamma ha erkänt, att den grund, på vilken den nuvarande första kammaren vilar, är oriktig.

Jag skulle vilja fråga: vad giver herr Branting rätt till ett sådant uttalande? Det har icke från högerhåll gjorts det uttalandet, att en annan rösträttsgrund än den lika kommunala rösträtten skulle

vara oriktig. Det har tvärtom från högerhåll sagts, att vi fortfarande hålla på det rättmätiga i att större mått av inflytande beredes dem, som lämna en större tribut till de samhällseliga utgifterna, och dem, som ha större mått av omdöme och ansvarskänsla o. s. v. Men det är för att räcka handen till försoning och för att bereda möjlighet till en samförståndsfred, som man från högerhåll gått så långt som till accepterande av den lika rösträtten inom kommunerna. Jag vill inom parentes säga, att jag har för min del icke kunnat biträda det av Allmänna valmansförbundets överstyrelse fattade beslutet, utan har ställt mig på den ståndpunkten att den, som genom att äga fastighet eller genom längre tids vistelse i kommunen t. ex. minst 5 år, känner sig mera bunden till densamma, borde på något sätt beredas större mått av inflytande i kommunen t. ex. genom tilläggsröst eller på annat sätt. Det förefaller mig vara ett mycket berättigat krav detta. Jag vill dock, även jag, vara med om att bjuda handen till en samförståndsfred. Vi skola offra, vad vi förut hållit på, den graderade skalan, om därigenom kan åstadkommas möjlighet till en uppgörelse. Men trots detta stora offer från högerns sida, trots denna utsträckta hand ställer man sig nu från det andra hållet på den ståndpunkten och säger, att det är rent av en utmaning, en utmaning nr 2, som det hette i Socialdemokraten dagen efter sedan valmansförbundets manifest var publicerat i pressen. Och högern skall bringas på knä. Man fordrar att den helt enkelt skall avskaffa sig själv. Mot ett sådant dekreterande av maktfredsvillkor vill jag för min del inlägga en allvarlig-gensaga.

Herr Branting yttrade, att vindarna därutifrån måste få spela in även i vårt samhälle, och därmed åsyftade han givetvis de revolutionära rörelserna utomlands. Och det är i stil därmed, som han senare uttrycker sig så, att förstår ej högern sin tid, så kan ej stormen hållas tillbaka, som spontant bryter sig fram över landet. Och så vädjar han till högerns fosterlandssinne, att den icke genom motstånd på de punkter, där högern skiljer sig ifrån vänstern, skulle tvinga folket att frågå laglighetens väg. Jag vill i anslutning till vad som förut sagts säga: måtte man icke låta det gå därhän, att genom ett halsstarrigt fasthållande från andra sidan vid de proklamerade maktfredsvillkoren det kanske tvingas fram en storm även från andra håll i landet, en storm från djupa folklager, som kunde komma att möta det förut förespådda ovädet. Det är möjligt, om det säges nej från högerns sida, om den icke går med på det, som folket ute i landet icke vill gå med på, bland annat slopande av skattebetalningsstrecket, att det skulle uppstå försök till störande av ordningen här i landet; och kan man i så fall icke förvänta kraftiga åtgärders vidtagande från den nuvarande regeringens sida för att stävja dessa försök till oroligheter, då kan det växa upp en storm. Men detta kan få till följd, att en motrörelse växer upp i landet, en storm som kan åstadkomma en skakning av vårt samhälle. Jag tycker icke det är angenämt att behöva måla ut en dylik framtidsbild, men när från ena hållet proklamerats, att här kommer att drivas upp en storm, att här kommer industriarbetare och vissa delar av stadsbefolkningen att

Vid remiss av
propositionen
nr 34. 1
(Forts.)

Vid remiss av
propositionen
nr 34.
(Forts.)

göra sig gällande på ett sätt, som är farligt för lugnet, så kan man mot det sätta, att dessa folklager icke ensamman utgöra Sveriges folk, icke ens majoriteten av detsamma och att även andra folklager kunna vilja ha ett ord med i laget. Den svenske bonden är nog trög och sävlig och sitter kanske i lugn och ro på sin gård, även om han förargas över en del nymodigheter, som han icke tycker om. Men om dessa nymodigheter skulle taga sig sådana uttryck, som man här förespår, då är det icke alls omöjligt, att han kan röra på sig och säga sitt: stopp, nu får det icke gå längre! Men det vore önskvärt, om man icke dreve saken till sin spets. I stället för att nu som så många gånger förut här i landet uttala hot om saker, som skulle komma, så vore det önskligt, att man försökte en liten smula stävja orostämningen i de egna leden och sade, att det kanske nog kunde vara gagneligt ändå, att vi toge under överbägande att taga emot den utsträckt hand, som givits i försoningens tecken. Det är icke gagneligt för vårt folk att slå in på en sådan väg, som man här hotar med.

När man proklamerar, att högern skall bekväma sig till fullständig underkastelse för detta förslag, som nu föreligger och som tillkommit i den hast det gjort och erbjuder avsevärda luckor, så går man nog ganska långt. Jag hade tillfälle föregående riksdag att såväl i konstitutionsutskottet som i kammaren påpeka luckor i det då föreliggande förslaget, där man t. ex. glömt bort en från vänsterståndpunkt så viktig sak som kvinnas valbarhet till landsting. Icke desto mindre kommer det nu föreliggande förslaget med liknande luckor, visserligen icke i landstingsförordningen, utan här har man glömt bort kvinnan i lagparagrafer, som höra till kommunalstämme-förordningen. När man kommer med ett lagförslag, tillkommet som detta i hafs och slarv, och fordrar underkastelse för detsamma, då kan det med fog från deras sida, som icke äro angelägna om detta, sägas en smula ifrån, att vi kunna gott lugna oss litet för att få tillfälle att överväga dessa betydelsefulla frågor i lugn och ro. Jag tror nu icke för min del, att det står så för livet, att icke dessa frågor skulle kunna skjutas upp till nästa lagtima riksdag, då såväl de kommunala författningsändringarna som behövlige grundlagsändringar skulle kunna behandlas i ett sammanhang. Och när den frågan kommit fram men enighet icke vunnits, då kan man låta det gå till att höra folket i val, ett efter min mening synnerligen demokratiskt krav, som icke borde, i demokratiens namn åtminstone, avvisas från vänsterhåll. Mot kravet från vår sida, att denna fråga icke bör avgöras, förrän folket i val gjort sin röst gällande, kommer den invändningen, att folket har redan i val uttalat sig i vad det gäller den 40-gradiga skalans slopande. Ja, det är visserligen sant, att på vänsterpartiernas program fanns denna punkt i föregående års valrörelse. Men det är lika så bekant, att den punkten icke alls intog någon dominerande plats i denna valrörelse. Den fördes, som alla känna, så gott som uteslutande i livsmedelsfrågans tecken, och författningsfrågan — om den också intog en framstående plats på programmet — var dock i realiteten ganska undanskymd. Men vad folket icke alls uttalat sig om, det är en hel del andra saker, som nu framföras till avgörande.

Det är fallet med t. ex. skattebetalningsstreckets slopande och frågan om de konsekvenser, som det föreliggande förslaget om ändringar i kommunalförfattningarna har beträffande tvåkammarsystemet. Och det torde också vara ett krav, som kommer från stora lager ute i landet, att man vill få tillfälle att göra sin röst hörd även i dessa betydelsefulla frågor. Därför vill jag sluta med att säga, att det vore i det hänseendet önskligt, att man icke så fullständigt slopade detta demokratiska krav att höra folket i val, som man här från vänsterns sida har gjort.

*Vid remiss av
propositionen
nr 34.
(Forts.)*

Herr *Andersson* i Knäppinge instämde häruti.

Vidare anförde:

Herr *Rune*: Jag tänker, att många av kammarens ledamöter liksom jag blevo ganska förvånade att höra det tal, som kommit från den siste ärade talarens sida. Vi ha hört här, huru ledaren för högerpartiet och även en annan högertalare på ett ganska fogligt och moderat sätt hava talat om den sak vi här ha rådplägat om, och man tyckte sig märka, att det egentligen icke är så stora differenser de olika partierna emellan. Nu kommer den siste ärade talaren med en ton, som om han och alla Sveriges bönder vore i hög grad förorättade genom det förslag, som lagts fram nu, och som om det vore en fullständig orimlighet, som begärdes i denna rösträttsproposition. Han ifrågasätter, huruvida det verkligen är stora lager av svenska folket, som önska denna reform. Vad skall man egentligen tro om högerpartiet? De ha ju nyligen uttalat sig för i huvudsak denna reform. De ha underkänt den 40-gradiga skalan fullständigt och sagt, att de förstå, att det går icke längre att hålla på den, utan de vilja vara med om att stryka den. Egentligen är det ju bara skattestrecket, som det nu är något skäl att tala om i detta sammanhang. Nog tycker man det är litet underbart, att högerens riksdagsmän ena dagen stå upp och säga: vi vilja icke vara med om någon sådan förändring av röstskalan som ifrågasatts och så två dagar därefter komma Allmänna valmansförbundets representanter, och de förklara, att de vilja vara med om den 40-gradiga skalans avveckling och upphävande. Man kan ju knappast veta, vad högerpartiet kommer att säga i morgon. Den reflexionen gör man sig väl litet var. Nu säger herr *Norman*, att innerst inne tycker man, att den 40-gradiga skalan är utmärkt bra och rättvis och riktig, och det är bara för husfridens skull högern går med på att släppa den. Då får jag verkligen säga, att jag tycker ståndpunkterna växla icke blott framåt för var dag som går, utan de växla både framåt och tillbaka.

Sedan säger han — och det har sagts förut i dag — att det är en sådan inkonsekvens och skulle icke vara bra, att rösträtten bygges på skattskyldigheten, därför att man sedan icke upptager något skattebetalningsstreck. Det vill säga, det skulle vara inkonsekvent, att alla de, som äro skyldiga att betala skatt till kommu-

Vid remiss av
propositionen
nr 34.
(Forts.)

nen, äro röstberättigade, under det att den, som icke har nått den ställning, att han är skyldig att betala skatt, icke skulle vara röstberättigad. Jag får verkligen säga, att från högerhåll och lantmannahåll borde man icke ha någonting att invända mot den saken. Jag vill erinra därom, att på åtskilliga platser finnas en hel del löst folk, som man ju icke håller så mycket på vare sig i städerna eller på landsbygden och som icke äro kommunalt skattskyldiga och därför icke få rösträtt. Att man bundit rösträtten vid skattskyldigheten åstadkommer i alla fall, att det är bofast och bra nog ordentligt folk i allmänhet, som kommer i fråga att få rösträtt. Och det kan väl icke vara något orätt, att man fäster ett sådant villkor för rösträtten. Åtminstone är det märkvärdigt, att det klandras från högerhåll.

Sedan är det frågan om skattebetalningen. Varför vill man icke hålla på den? Varför ha vi, som förut varit bundna i den föreställningen, att också skattebetalning skulle vara nödvändig, släppt detta krav? Det har svarats förut här, men jag vill litet mer beröra den saken.

Det finns en stor massa skattskyldiga, som faktiskt äro ordentliga medborgare, men som icke kunna betala sin skatt. Det kan bero på tillfälligheter, sjukdom, eldsvåda och varjehanda sådana tillfälligheter, som förut anförts här. Men jag vill säga herrarne, att det finns mycket närmare liggande skäl. Det kan vara, att tiderna bli så svåra, att priserna gå så i höjden, så att arbetslönerna icke hinna följa med, och då kommer en arbetare eller annan hederlig medborgare på efterkälken med skattebetalningen. Och därför skall han förlora sin rösträtt. Jag vill också säga, att det är svårt att bedöma och avgöra, vilka som verkligen äro försumliga skattebetalare och vilka som icke äro det. Riksdagen har förut uttalat sig för, att de försumliga skattebetalarna icke skulle få rösträtt, men de andra skulle däremot få det, även om de icke förmått betala sin skatt och det vore ju bra, om det funnes något enkelt sätt att skilja på dessa, som t. ex. att de hade ett anslag på ryggen eller pannan, där det stod: denne är en försumlig skattebetalare, och den där är en som visserligen är skyldig att betala skatt, men han kan icke hjälpa, att han icke betalar. Men det går icke till så i det praktiska livet. Det är ingen, som så nära kan rannsaka hjärtan och njurar och säga, vem som är försumlig skattebetalare och vem som icke är det. Jag vill nämna, att det kan bero på att somliga ha en stor barnskara, och inkomsterna äro så knappa, att det blir fråga om huruvida skatten skall betalas eller bröd till barnen köpas. Och jag vill berätta en liten historia från den tid för många år sedan, då jag var ordförande i taxeringsnämnden i Västervik. Då fanns där en exekutionsbetjänt, som hade ett roligt uttryck. När det var fråga om att taxera en arbetare till 500 eller 600 kronor, vilket var mycket vanligt då, och man var tveksam, om man kunde sätta en sådan taxering så brukade denne exekutionsbetjänt säga: ja, han har en så sparsam och duktig hustru så det går alldeles säkert bra att taga upp honom till 600 kronor. Ja, även det är en sak, som

rätt mycket spelar in. En arbetare, som har en sparsam och duktig hustru, kan ofta just därför betala sin skatt, men för den, som icke har det, räcka pengarna ofta icke till skatten.

Vid remiss av
propositionen
nr 34.

(Forts.)

Jag har med detta velat visa, att det går icke att hålla på skattestrecket. När utredningen visar, att man icke kan skilja på agnarna och vetet i det här fallet, utan stora orättvisor uppstå, då är det väl naturligt, att även vi, som förut hållit på skattestrecket, släppa det. Att en och annan försumlig skattebetalare får rösta, är ju icke en så förfärligt stor olycka, som att många, som icke kunna hjälpa, att de icke kunna betala skatten, genom skattestrecket mista sin rösträtt. När herr Lindman talade om införsel och frågan om att man skulle driva in skatterna bättre, så gjorde han en slutledning, som jag icke kan finna är riktig. Han sade ungefär så: om det går att genom ett införselsystem driva in alla skatter, då behöver man ju icke taga bort skattestrecket, ty då få de i alla fall rösträtt. Men om det inte går att genom införsellagen driva in skatterna, då kan ju inte den lagens antagande motivera skattestreckets borttagande. Frågeställningen kan icke ställas så enkelt. Med införselinstitutet vill man ju nå det målet, att alla, som verkligen *förmå* betala skatt, *vingas* till att betala den. Men de andra, som det icke går att få ut skatten av, huru skall man förfara med dem? Det är ju icke säkert att de i oträngt mål äro försumliga skattebetalare utan det är mycket vanligt, att nöden hindrar dem att betala sin skatt. Då tycker jag man skall resonera som så: de som kunna betala sin skatt bli enligt detta förslag skyldiga att betala den, och de få rösträtt; de som icke kunna betala utan ha laga förfall, av dem *kan* man ingenting taga, men dessa böra väl ändock få rösträtt. Det är ju i alla fall en mycket mänskligare och, efter mitt sätt att se saken, rättvisare ståndpunkt att ställa upp en sådan frågeställning. Så klara linjer som i herr Lindmans frågeställning går det i allmänhet icke att draga upp, när man tänker på det praktiska livet.

Herr Lindman talade också om inkonsekvensen i att den kommunala rösträtten skulle börja vid 21 års ålder, som den ju förresten hittills gjort, och sålunda valet till första kammaren indirekt skulle verkställas av väljare, som blott äro fyllda 21 år, under det att det fordras högre ålder för deltagande i val till andra kammaren. Efter hans sätt att se saken, sade han, var det alldeles orimligt. Jag vill då påpeka, att i detta fall ligger ju frågan så, att dessa 21-åringar dock hunnit till den stadga, att de skola vara skattskyldiga till kommunen. Förr få de icke kommunal rösträtt. Även på den punkten verkar den bestämmelsen rätt välgörande.

Och så vill jag säga, att det går så lätt att tala om att »efter mitt sätt att se saken är det orimligt». Jag vill då erinra något om det sätt, på vilket herr Lindman och högern »sett saken» t. ex. 1914. Då var det alldeles nödvändigt för försvaret och vårt lands välfärd, att man skulle exercera på vintern enligt den s. k. vinterlinjen. Huru ser man nu saken? Jo, nästan varenda officer i svenska armén har fått nog av den där vinterlinjen, som man begärde så ivrigt

Vid remiss av
propositionen
nr 34.

(Forts.)

1914. Nu påstå många, att skall det hålla på, så bli de flesta subalternofficerare efter 10 års tjänst fullkomligt fördärvade. Efter högerens sätt att se saken 1914 skulle vår välfärd hänga på att vi byggde pansarbåtar av F-typ. Huru ser man nu saken? Jag tror icke det går an att från det hållet begära auktoritet för hur man »sett saken», utan man får nog komma med verkliga skäl. Jag tror, att man nu insett, att som man såg saken beträffande pansarbåtar 1914 var ett misstag från början till slut. Så har det vidare varit ifråga om undervattensbåtarna. Då såg högern också miste. Och sedan den finska historien. Då såg högern och dess ledare också miste. Jag tycker dock, att det svenska folket nu borde ha iakttagit, att man från högerpartiets sida sett miste så många gånger, att det icke tjänar någonting till, att herrarne appellera till svenska folket. Huru skall man få svenska folket att tro på högerpartiet då detta parti ju måste säga; vi ha visserligen i fyra år i nära nog alla stora frågor tagit miste, men nu ha vi i alla fall rätt i fråga om vårt motstånd till föreliggande proposition. Det tror jag icke går. Och jag tror icke det tjänar någonting till att herrarne ställa frågor till statsministern, varför han icke vill gå till nyval. Jag vill säga herrarne, att det är bestämt icke lämpligt att gå till nyval alltför ofta. Och särskilt nu tror jag icke tiden är lämplig att gå till nyval. Jag tror, att herrarne från den sidan böra vara ganska tacksamma, för att man försöker hålla sig inom gamla och lagliga ramar. Det behöva vi allesammans göra, och vi böra icke lämna något spelrum åt dem, som möjligen skulle komma att spekulera i den oreda och den hets, som ovillkorligen i dessa tider skulle uppstå genom nya val. Jag vill erinra herrarne — det vet ni, som voro med 1914, — hur lidelserna bli upphetsade under valagitationen, och jag får säga, att nu för tiden äro väl över allt i världen lidelserna alldeles tillräckligt upphetsade, så att man icke ytterligare skall gjuta olja på elden genom att igångsätta en valkamp.

Hur man ser saken, kommer man, såvitt jag kan bedöma, till det resultatet, att det icke kan vara någon så stor olycka, om i kommunerna en eller annan försumlig skattebetalare får rösta. Och de bli bestämt icke många, allrahelst på landsbygden, där herr Norman nyss talade om, att de betala sina skatter utmärkt bra, vilket jag också tror är riktigt. När så är, förstår jag icke, att man kan ha så stora betänkligheter mot att låta några få människor, som kanske genom slarv försummat att betala sin skatt, få rösträtt, när vi faktiskt icke kunna skilja undan dem från de personer, som trots sin goda vilja verkligen icke kunna betala skatten. Det är väl ändå bättre att i sådant fall låta nåd gå för rätt, än att man utestänger stora lager av medborgare, som i alla fall arbeta och försöka försörja de sina år ut och år in, men som kanske vid något tillfälle måst restera med sin skatt. Jag menar, att det är icke någon riksolycka, att några få försumliga få rösträtt, i jämförelse med den stora orättvisa man skulle göra många människor genom att hålla på skattestrecket ännu den dag som i dag är.

Herr talman! Jag hoppas, att när utskottsbehandlingen av detta

ärendet har försiggått, det skall befinnas, att högerpartiet låter de betänkligheter, som här uttalats, falla och sluter upp kring detta regeringsförslag, som verkligen är fotat på våra förhållanden och utgör en fullständigt laglig utveckling av vår rösträttsfråga, och jag hoppas, att utskottet icke skall lyssna till sådana toner, som nämligen komma från en kamrat på Smålandsbänken.

*Vid remiss av
propositionen
nr 34.
(Forts.)*

Sedan herr talmannen nu återtagit ledningen av förhandlingarna, yttrade:

Herr Hansson i Stockholm: Herr talman! Herr Norman uppträdde här i dag som förvandlingskonstnär. Först presenterade han sig som den ståndaktige tennsoldaten i Läckeby. Det var då jag ropade bravo, och jag tror, att ingen vill göra herr Norman äran stridig i den skepelsen.

Sedan framträdde herr Norman som den svenske bonden. Då såg jag ett leende gå över många lantmäns ansikten här i kammaren. Jag är ju icke fullt så mycket bonde som herr Norman, men jag känner väl till, att herr Norman icke på ett riktigt sätt representerar den svenske bonden. Jag vet, att inom landets bondeklass finnas olika politiska uppfattningar. Jag vet, att det finns socialdemokratiska bönder. Jag vet, att det finns liberala bönder. Jag vet, att det finns högerbönder. Och jag vet, att det finns Normansbönder. Men jag är alldeles övertygad om att de tre förstnämnda kategorierna skola betacka sig för att få sina önskingar och synpunkter framförda genom herr Normans mun.

Slutligen uppträdde herr Norman i den tredje skepelsen, som den store demokraten. Det skulle vädjas till folket; folket i val skulle avgöra. Folket 1917 hade icke talat tillräckligt tydligt, ty då var det — säger man — livsmedelsfrågan, som stod på dagordningen, och därför anser sig högern nu kunna strunta i vad folket i val vid det tillfället sade. Men fråga är, om folket nu ställes inför val, huruvida högern verkligen går till val på författningsfrågan. Ligger icke möjligen bakom denna iver att få till stånd ett val just nu en viss spekulation i den s. k. kommissionsledan? Är det icke så, att högern här i själva verket tänker få till stånd ett nytt »livsmedelsval», där ledan mot kommissionerna skall vara avgörande för partigrupperingen och icke ställningen till våra rösträttsfrågor? Hur man än i det avseendet spekulerar, så anser jag, att i vart fall herr Norman efter sin bestämda deklaration, att han icke ens kunde följa herr Lindman och övriga i Allmänna valsmansförbundet, bör låta bli att uppträda som demokrat. Det verkar enbart löjligt. Det måste sägas rent ut.

Detta framgick för övrigt av hans anförande även på andra punkter. Han talade här med mycket patos om, att rättigheter och skyldigheter skola motsvara varandra. Men när man sedan vill ha reda på, vad det är för skyldigheter, som skulle kunna medföra några rättigheter för medborgarne, så hamnar man i detta enda förmågan att betala. Det är herr Normans demokrati. Pängarna,

Vid remiss av
propositionen
nr 34.
(Forts.)

det är den enda synpunkt, som på det hållet spelar någon roll vid bedömandet av folkets medborgarrättigheter. Det är väl dock så, att det är icke enbart förmågan att betala en skatt, som är medborgarens insats i samhällslivet. Den fattige arbetaren, som står i sitt arbete tio à tolv timmar om dygnet och producerar nyttigheter för samhället, fullgör han inga skyldigheter? Fullgör han icke sådana skyldigheter, som kunna göra det nödvändigt att också tillerkänna honom rättigheter? Om han sedan betalas så dåligt för sitt arbete, att han icke kan betala sina skatter, är det då riktigt, är det demokratiskt att bestraffa denne fattige arbetare ytterligare genom att förvägra honom medborgarrätt? Den man, som icke kan lägga någon annan synpunkt på demokratien än penningsens, skall icke tala om demokrati och icke presentera sig själv såsom demokrat.

Herr Norman talade också om att man behöver det vidare omdömet och — jag tror, att han snuddade vid det, — den högre bildningen. Man frågar naturligtvis, huru dessa egenskaper skola komma till uttryck. Vad är det som skall avgöra, om man har ett bättre omdöme? Jo, penningen, svarar åter herr Norman. Den, som betalar mera i skatt, har ett bättre omdöme. Jag tror icke, att det är så. Jag tror, att herr Normans omdöme skulle vara precis lika dåligt, om han vore taxerad för 5,000 kr., som om han vore taxerad för 10,000 kr.

Det talades här vidare om rättsfred och maktfred. De orden ha blivit mycket använda inom högerkretsar i den pågående författningsdiskussionen. De äro direkt hämtade från det stora kriget, som nu är slut, och den stora freden, som förestår. Jag antager, att när högern på detta sätt på sig och förhållandena här hemma tillämpar bilder utifrån, ifrån världskriget, högern med viss rätt gör anspråk på att anses representera de kejsrerliga arméerna, och vi andra, som stå mot högern i striden, få väl nöja oss med rollen av den demokratiska folkarmén. Då blir väl fråga om huru denna rättsfråga eller maktfråga skall uppgöras mellan dessa stridande parter. Vi sågo, vart de kejsrerliga arméerna syftade, så länge de trodde sig stå med makten i sin hand. Bilden kan även här tillämpas på den svenska högern. Så länge den svenska högern ansåg sig förfoga över tillräckliga maktmedel, så var det icke tal om att ge rättigheter, då var det bara fråga om att diktera för folket. Högern ansåg sig på något sätt vara född till folkförmyndare. Högern satt och dikterade. Det var då icke tal om andras rätt. Nu kommer emellertid folket och kräver rättigheter och säger: Nu ha vi väntat så länge, att vi icke kunna vänta längre. Om vi icke få dessa rättigheter på laglig väg, tvingas vi art försöka andra vägar för att komma fram till det mål, som vi vilja nå. Högern börjar då tala om rättsfred och maktfred. Jag antar, att högern, fortfarande med tillämpning av bilden av de kejsrerliga arméerna, känner, att återtagets börjat, att folkarméerna rycka fram, att högern icke längre kan tänka på att fortsätta sin marsch mot demokratiens Paris, utan att den i stället nu är på reträtt tillbaka till sina egna

gränser. Högern bör, synes det mig, inför detta, fullfölja bilden ända ut och komma ihåg, att försummelserna hos de kejsrerliga arméerna att i tid slå in på vägen mot en rättsfred ledde till en katastrof för dessa arméer. Det kommer att leda till en katastrof även för högerarméen här i vårt land, om högern icke vill se vad tiden bjuder, om högern icke förstår, att i tid så öppna vägarne för våra stora folkmassor, att de kunna komma fram till behörigt inflytande inom det svenska samhället.

Men högers hela ståndpunkt är egentligen icke en ståndpunkt om rättigheter. När man lyssnade till herr Lindmans anförande i förmiddags — ett anförande, som han blev komplimenterad för både för moderation och mycket annat gott och vackert — fann man särskilt en röd tråd, som gick genom det hela. Det kan uttryckas så: Herr Lindman menar, att om regeringsförslaget går igenom, blir det en ändring. Om regeringsförslaget går igenom, sitter icke högern fortfarande och bestämmer i detta land. Om regeringsförslaget går igenom, blir det en omstötning, som det heter. På detta kan man bara ge det svaret: Det är meningen, att det skall bli så, herr Lindman. Regeringsförslaget är icke framlagt och demokraternas fordringar äro icke framställda, för att det bara skall bli en skenreform, för att allt skall bli vid det gamla och för att herrarne skola alltjämt sitta med sin på den 40 % skalan uppresta majoritet i första kammaren och hindra allt demokratiskt reformarbete i vårt land. Det är meningen, att det skall bli en ändring. Jag förstår, att det är just därför, som högern är så rysligt rädd för detta förslag.

Herr Norman: Herr talman, jag begärde ordet, då herr Rune alltför vårdslöst och oförsiktigt kastade sten från sitt glashus, när han yttrade, att det icke var lämpligt att gå till nya val alltför ofta, — detta såsom en replik på mitt påpekande av önskvärdheten av att låta höra folket i val, när det gällde så utomordentligt omfattande författningsfrågor. Men herr Rune och regeringen vilja ju ha i gång en valrörelse, som skall omfatta allt möjligt i detta land ned till de kommunala institutionerna. Kommunalfullmäktige skola upplösas. Landstingen skola upplösas o. s. v. och till sist även första kammaren. Det tycker jag vara att gå till nyval alltför ofta i en omfattning, som gör, att jag blev verkligen förvånad, när herr Rune oförsiktigt slungade ut det där, att kravet på nyval icke vore lämpligt att framföra.

Vidare måste herr Rune hava missuppfattat mig, då han vågade påstå, att jag uppträdde till försvar för den graderade skalan och menade, att just den vore idealet för det rättvisa och det riktiga. Jag har framhållit, att man på högerhåll har den uppfattningen, att det allmänna inflytandet rättvisligen borde i någon mån byggas på de allmänna förpliktelserna, o. s. v., men att man, fastän man har denna uppfattning, likväl offerar den och räcker ut handen ifråga om den kommunala rösträtten och säger: Trots att vi ha en sådan uppfattning, skola vi under nuvarande förhållanden, för att om möjligt

*Vid remiss av
propositionen
nr 34.
(Forts.)*

Vid remiss av
propositionen
nr 34.
(Forts.)

vinna samförstånd här i landet, gå till mötes och offra vår grade-
rade skala och räcka här en hand på den grundvalen för att kunna
åstadkomma något, som kan skapa detta samförstånd mellan folk-
lagren. Det är detta, som uttryckts av de olika högertalare, och till
vilka jag ansluter mig, fastän jag anser med den uppfattning, jag
har och den uppfattning, som — jag vet — är till finnandes på så
många håll inom bondekretsar, att det är ett allt för långt gående
medgivande.

Vidare kom herr Rune och talade om att det är ju, vad nu
beträffar detta skattestreck, som man från vår sida så hårt håller
på, ändå åtskilligt att anmärka. Det finns så många ömmande fall.
Då borde man väl låta nåd gå före rätt. Ja, från högerhåll har
man icke satt sig emot att låta nåd gå före rätt, när det gällt efter-
skänkande av skatt, men vad vi icke vilja gå med på och låta ske,
är att låta dem, som nu icke betala sin skatt, ändock bestämma
inom kommunen vad de, som betala sina skatter, skola erlægga och
vad dessa skattemedel skola användas till.

Detta är ett par små rättelser i vad herr Rune sade, som jag
härmed velat göra.

Sedan jag begärde ordet, kom herr Hansson upp och vände sig
mot mig på ett synnerligen överlägset sätt och ville bland annat
bestrida mig rätten att tala å böndernas vägnar, då jag icke vore
någon representant för lantmännen. Ja, den saken har visst en
gång förut förekommit i kammaren, då en partikamrat till herr
Hansson försökte framslunga något om att jag icke skulle vara en
verklig bonderesponent. Jag tror att på den saken gavs ett svar,
som borde göra, att man icke försöker vidare slå in på den vägen.
Men när herr Hansson återkommer med dessa försök att misstänkliggöra
min ställning såsom bonde, då ber jag herr Hansson göra
sig bättre underrättad, om man verkligen kan i detta fall uttala
och upprepa vad som vid ett föregående tillfälle förekommit av ett
misstänkliggörande i det stycket.

Herr Hansson säger vidare, att bakom det här talet om att man
på högerhåll håller på nya val ligger en baktanke: Det skall bli
något annat än ett val i författningsfrågornas tecken. Det skall
bli nya livsmedelsval. Detta är sålunda ett erkännande och ett
understrykande av att i föregående valrörelse det icke varit
något val rörande författningsfrågorna utan ett val i livsmedels-
frågornas tecken. Det tycks vara det onda samvetet, som nu slår
herr Hansson och ger honom anledning att tro: Skall det nu bli
nya livsmedelsval, blir det vi, som sitta vid styret, som få lida av
de tråkiga förhållandena på livsmedelsmarknaden.

Sedan kom herr Hansson och vände sig emot att vi kräva skatte-
betalning för rösträttens erhållande, och att vi skulle sätta penningen
och förmågan att betala i högsätet. Jag skulle vilja interpellera
herr Hansson och övriga ledare och kännare av den socialdemokra-
tiska rörelsen, om huru det ställer sig med rösträttsförhållandena
inom deras speciella organisationer, huruvida man icke där har
sådana skattebetalningsstreck; om jag icke är alltför illa underrättad,

håller man inom deras organisationer synnerligen hårt på fullgjord skatteplikt, utan vilken det icke beviljas någon som helst rösträtt. Anser man nu detta fullkomligt riktigt, när det gäller herrarnes egna inre förhållanden, tror jag, att man får lov att bygga på detta, även när det gäller förhållandena i stort, när det gäller samhället.

Sedan försökte han göra gällande, att jag bara ville bygga den större ansvars känslan och omdömet på penningen. Jag uttalade uttryckligen, att jag önskade något större inflytande för dem, som kunde tänkas inom kommunerna besitta en större ansvars känsla gent emot sin kommun och en större omdömes förmåga. Jag pekade på dessa, som inom kommunen besitta fastighet, och dessa, som genom längre tids vistelse inom kommunen förvärvat mera kännedom om den kommunens angelägenheter. Och jag frågar, om någon vill bestrida, att den, som inom kommunen besitter fast egendom och följaktligen med denna sin egendom får svara för de beslut, som på kommunalstämman fattas, eller den, som genom längre tids vistelse — låt oss säga fem år — i kommunen lärt sig känna dess inre förhållanden, finanser, utvecklingsmöjligheter o. s. v., icke ha större känsla av ansvar gent emot kommunen i allmänhet och även större förmåga att bedöma vad kommunen kan åstadkomma och vad som tarvas än dessa inom kommunen tillfälligt vistande, vilka vistas det ena året i den kommun, det gäller, och nästa år i en annan och följaktligen ha mindre intresse av att se till att de speciellt kommunala utgifterna hållas inom vederbörliga gränser och skötas på ett sådant sätt, som är mest förenligt med samma kommuns intressen. Jag tror icke, att någon skall lyckas bestrida, att de kategorier, för vilka jag önskar större mått av kommunalt inflytande, ha både en starkare känsla av ansvar och en större förmåga av omdöme än de mera lösa element, som enligt det nu föreliggande förslaget skulle ha precis lika mycket att säga inom kommunen som de förra.

Vidare vill jag säga, att när herr Hansson försökte att taga exempel utifrån på grund av talet om maktfred o. s. v. och pekade på förhållandena i de krigförande länderna, är det enligt mitt förmenande ett synnerligen oförsiktigt valt exempel. Vi se, vart förhållandena där tendera, hur de tendera därhän, att makten flutit ifrån dem, som för tillfället hade den och som skulle kunna jämföras med hög-socialdemokraterna i vårt land, såsom har skett i Ryssland, eller håller på att flyta ifrån dem, såsom i Tyskland, och håller på att övergå till andra element, som kanske mest hotat socialdemokraterna. Slår man in på sådana vägar, att man litar till en revolterande anda bland folket och bygger på denna för att skrämja dem, som icke vilja vara med om en enligt deras uppfattning samhällsvådlig omstörtning, då blåser man under en eld, som kan bli farlig just för dem, som äro i farten med att blåsa på den elden. Vi ha också sett, hur på vänstersocialistiskt håll och i deras press det sagts: »Är det inte vi, som genom vårt uppträdande, genom vårt revolutionära tal o. s. v. pressat fram utvecklingen till den situation, där vi nu äro? Hur har regeringsförslaget kommit till? Jo, därför att vi vänstersocialister pressat på hö-

*Vid remiss av
propositionen
nr 34.
(Forts.)*

Vid remiss av
propositionen
nr 34.
(Forts.)

gersocialisterna och dessa tryckt på liberalerna.» Och så har det blivit en sådan fruktansvärd rädsla inom dessas led, att de för att lugna stämningen i landet och lugna de vänstersocialistiska elementen kommit in på en väg, som de icke haft en tanke på ens för några veckor sedan. Och vi ha ju en här närvarande regeringsledamots egna ord på att denna utvecklingsgång varit den verkliga, att det skett påtryckningar från den yttersta vänstern, som gått längre och längre och slutligen gått så långt, att även det liberala partiet är berett att slå in på ett övergivande av förutvarande ståndpunkter.

I det fallet skall jag ännu en gång vända mig mot herr Rune, då han ville förebrå högern att ha ändrat ståndpunkter. Den har gått ifrån vad den förut kämpat för, en graderad röstskala o. s. v. Ja, det kanske inte är lämpligt för representanter för det liberala partiet att tala om ändrade ståndpunkter, när just detta liberala parti stöder sina representanter i regeringen, som så fullständigt slungat det liberala valprogram, på vilket, så vitt jag vet, det liberala partiet ännu officiellt står, och slagit in på nya ståndpunkter, som vida skilja sig från dem, på vilka man gick till val föregående år. Talet om ändrade ståndpunkter från det hållet är så pass oförsiktigt, att jag för min del icke väntat få höra detta.

Till sist skulle jag vilja säga, i anledning av att det har gjorts anmärkning på att min ton blivit skarp, att jag är villig erkänna, att den kanske blivit skarpare, än vad som kunde ha varit önskligt, men det har så många gånger slagits på larmtrumman från det andra hållet, att det kunde behövas att inom denna sal även från bondehåll sägas ifrån, att håller man på alltför länge på detta sätt, kan det komma ett svar även från detta håll, som inte är väntat. Det skulle emellertid vara en väg, som icke är önskelig, och jag har också uttalat betänkligheter mot detta.

Vi äro ju alla medborgare i detta samhälle, vare sig vi förtjäna vårt uppehälle genom huvudets eller handens arbete, vare sig vi bo i stad eller på land och vare sig vi äro jordbrukare eller arbeta i industrien eller vad vi fått till livsuppgift. Vi tala samma språk och tillhöra samma folk. Varför då i all rimlighets namn försöka riva upp en storm på detta sätt? Och varför skall man i detta nådens år, när vi hittills lyckats rida ut stormar, som gjort så mycket förfång utomlands, nu på sistone genom åtgärder, som vidtagas från vissa elements sida, äventyra den lugna, sansade utvecklingen? När det från högerhåll här gjorts ett erbjudande så långt gående, som nu varit fallet, skulle man från vänsterhåll kunnat uttala ett försoningens ord och säga: vi fatta den utsträckta handen. Man skulle på detta sättet kunna lugna stämningen i de kretsar, med vilkas crosstämning man hotar, och faktiskt komma till lugnare tider och en bättre utveckling för Sveriges folk. Jag kan inte underlåta att ännu en gång uttala den önskan, att vi försöka räcka varandra handen till samförstånd och glömma de het-siga strider, som varit, göra ett verkligt försök att nå varandra. Men det går inte, om man från vänsterhåll säger, att högern skall

ovillkorligen och obönhörligen kapitulera, och taga precis det, som här är framlagt. Det kunna vi inte göra.

Vid remiss av
propositionen
nr 34.

(Forts.)

Herr Engberg: Herr talman, mina herrar! Den siste talaren apostroferade sig själv såsom den där ville gå med på en försoningens och handräckningens politik. Ja, det hör sannerligen till den logik, som från det hållet är välkänd, att samme talare i samma andedrag avlade den bekännelsen, att han inom sitt parti varit en *bestämd motståndare* mot det lilla steg till tillmötesgående, som högeren nu tagit. Herr Norman uppträdde alltså här i kammaren som en representant för den åskådning, som skryter över att den nu vill försoning och fred, men på samma gång erkänner han, att han för sin personliga del har *avvisat* det steg, som högerpartiet har tagit. Nåja, det vet man förut: herr Norman stod i våras tillsammans med någon annan såsom den ståndaktige tennsoldaten redan då, och när herrar Clason och Hildebrand försökte bygga upp sina konstruerade röst-rättsförslag med deras rösträttspyramider, inlämnade herr Norman helt enkelt en motion om blankt avslag på alltsammans, och den linjen fullföljer han *personligen* allt fortfarande. Men det hör till karakteristiken av samma vidunderliga tankeoreda, att herr Norman till på köpet i slutet av sitt anförande uppträder som den där nu manar till att uppgiva alla stridigheter och det med en motivering, som precis på pricken är den motivering, som vi från demokratiskt håll framburit. Han säger nämligen: vi äro ju dock alla medborgare i detta land, vare sig vi äro handens eller huvudets arbetare, i vilken ställning vi än stå. Varför skola vi då nu ställa det så, att här blir oreda och stridigheter? Ja, herr Norman, det är just det vi kräva, att eftersom vi alla här i samhället äro *medborgare*, var vi än stå, skola herr Norman och hans partivänner vara snälla och erkänna detta i handling också och ge medborgarrätt åt alla dessa, som, var de än stå, också verkligen enligt hans splitter nya erkännande, äro svenska medborgare.

Herr Norman varnade och pekade på exemplen utifrån, och det var ganska karakteristiskt för honom, att han därvidlag icke alls gick in på den sida av saken, som i det här sammanhanget kunde vara av något intresse. Herr Norman glömde bort att tala om att vad som varit den stora anledningen till dessa överdrifter, till denna anarki och till detta snedvridande utav den sociala utvecklingen, som vi sett på åtskilliga punkter, nämligen just det autokratiska system, som där förut rått. Det är det ideal, som en gång hägrade för herr Kjellén och herr Jespersen i Dorisborg, när de väckte sin berömda motion om spöstraffets återinförande här i landet. Det är detta ideal av den kombinerade prygel- och polisstaten, som alltid stått för högerens inre öga, och det är naturligtvis inför utsikten, att den tiden för alltid är förbi, och att folket nu träder fram och kräver att bli insatt i sina rättigheter, som man nu pekar på dessa företeelser, som framträda i utlandet såsom direkta följder av det föregående autokratiska systemet och försöker skrämman från att nu försöka skapa någon folkstat. Ånej, en sådan motivvernig går inte för sig, och jag vill taga

Vid remiss av
propositionen
nr 34.
(Forts.)

fasta på en sak, som herr Norman efter berömligt föredöme från Auditorium drog fram, nämligen den där påtryckningsserien. Där skulle vänstersocialisterna ha tryckt på herr Branting, herr Branting skulle ha tryckt, som herr Lindman uttryckte det, på herr Rydén och herr Rydén på herr Edén, och så hade eftergifterna kommit. Men vem har då tryckt på herr Lindman, när han givit upp motståndet mot kvinnans politiska rösträtt och när han med ens släppt den fyrtiogradiga skalan? Det förefaller mig, som om herr Lindman inordnade sig själv i denna så många gånger omtalade obrutna front Edén—Oljelund, Jag gratulerar, herr Lindman!

Jag återgår till vad herr Norman yttrade om den fyrtiogradiga skalan. Han talade i sammanhang med denna därom, att han för sin del icke hade försvarat den fyrtiogradiga skalan, det vare honom fjärran! Men vad menade då herr Norman med sin avslagsmotion i våras, och vad menade herr Norman, när han bekände inför kammararen, att han inom högerpartiet företrätt motståndet mot den kapitulering, som högerledningen redan gjort? Var det inte för att behålla den fyrtiogradiga skalan, som herr Norman reste det motståndet?

När herr Norman vidare säger, att den större ansvarskänslan äges av dem, som besitta fast egendom, då ber jag att på det bestämdaste få reservera mig mot den åskådningen. Det är inte sant. Här finnes en mängd fastighetsägare i detta land, som sannerligen icke utmärkas av någon större ansvarskänsla bara därför att de råka vara fastighetsägare. Det finnes en mängd fastighetsägande kapitalister av olika kulörer, som bedriva rätt tvetydiga jobbareaffärer och som utnyttja just denna sin äganderätt för utplundring och exploatering av andra. Var finnes där, herr Norman, ansvarskänslan? Och när herr Norman därifrån övergår till att tala om mödvändigheten att förbinda medborgarrätten med utskyldsstreetet, ja, då kommer han just in på den linje, som är karakteristisk för hela den tankegång, som är och förblir hans egen, och det är denna, att man aldrig vill räkna med att den stora massan i detta samhälle står dock utan äganderätt till produktionsmedlen, den får sälja sin arbetskraft åt dem, som äga produktionsmedlen. Men därutöver skall den straffas med att den till på köpet skall berövas medborgarrätten, när den icke mäktar betala dessa kontributioner, som det privatkapitalistiska samhället kräver, ett samhälle, där de indirekta skatterna gå till omkring 50 %. Det bör sannerligen stå klart för var och en, att då den fattigaste icke kan i närmaste handelsbod köpa minsta sak till livets nödtorft, utan att han drabbas av samhällets beskattningssystem, så bör man på den kanten tala tyst om de synpunkter, som herr Norman här i rättfärdighetens namn ville framföra.

Här förklarade herr Norman vidare, att bönderna sitta nu stilla och lugna och sävliga i regel med det kan tänkas att det bryter lös på det hållet. Ja, herr Norman var med 1914, och jag förmodar, att han uti den samling av både riktiga och konstgjorda bönder, som på den tiden rullade upp till Stockholms slotts borggård, tillhörde den senare kategorien och väl känner till, hur det kan stå till på bon-

dehåll med de planer han här omnämnde. Säkert är, och det torde vara en allmän uppfattning, att den tid vi nu befinna oss i, san- nerligen icke lämpar sig, allra minst om vi anlägga de synpunkter, som voro bestämmande vid borggårdskuppen, för en förnyad bonde- dans. Den torde komma att sluta på ett sätt, som herr Norman kanske för ögonblicket icke anar.

Herr Norman förklarade vidare, att folket i val bör här få av- göra och att demokratien kommer i motsättning till sig själv, när den icke går med på detta. Ja, herr Norman, folket i val — det har redan framhållits i denna kammare — har sagt tydligt och klart ifrån på grundvalen redan av nuvarande bristfälliga rösträttsbestämmelser, att man vill ha en demokrati här i landet. Vad är det då för skämt med sunda förnuftet att här framställa krav på en riksdagsupplös- ning och nyval på grundval av underkända bestämmelser för att få ett utslag, hur verkligen folket vill ha saken ordnad? Vi vilja, att *inkörsporten* först skall öppnas. Vi vilja därför, att här skall inträ- da full demokrati. Men då uppenbarar sig herr Norman och den öv- riga högern och förklarar: »Nej ni få inte gå in genom den där porten, ni skola fortfarande på grundval av det gamla försöka få ett utslag», naturligtvis med påföljd, att här återigen inträder en *för- fälskning* av den folkvilja, som skulle vara måttstocken.

Det är också intressant att iakttaga, huru nu högerpartiet i sin helhet gör sig all möjlig möda för att rättfärdiga den fanflykt, som ägt rum, och på samma gång framställer vad som skett som en oer- hörd uppföring. Det kanske ändå är skäl att blanda litet malört i denna tillfredsställelsens bägere med en erinran om att högerpar- tiet upptäckt, att den fyrtiogradiga skalan har hållit på att vändas till fördärv för högern själv. Högerpartiet har upptäckt, att vissa grupper, som förut tack vare denna skala befunnit sig i förhands- ställning ifråga om medborgerliga rättigheter, nu kommit i efter- handsställning till följd av penningvärdets oerhört snabba fall, och det är därför icke blott offersinne, som ligger bakom högerns till- mötesgående i detta fall, utan det bör öppet sägas ut, att det är i sitt eget välförstådda intresse, som högern bekvämat sig att taga detta steg. Herr Lindman, som i våras värtaligt skildrade för oss, hur den fyrtiogradiga skalan var nödvändig, för att man icke skulle släppa lös den rena oredan, anarkien och okunnigheten i kommu- nerna, han hade nu icke ett enda ord till varning för denna sak. Han har alltså under denna korta tid varit känslig för den påtryckning, som skulle gå ut från vänstersocialistiskt håll, och han är redo att nu gå med på slopandet av det, som då var oeftergivligt.

Vad sedan angår kvinnans politiska rösträtt, hur fingo vi icke veta, att hem och hemlycka och alltsammans skulle upplösas och att det skulle bli ett nivellerande av allt detta, om kvinnorna finge po- litisk rösträtt? Och den dag, som i dag är, har icke på högerhåll ett enda ord sagts om denna sak. Man betraktar det som en själv- klar sak, att man skall gå med på den kvinnliga rösträtten. Vi få uttala den förhoppningen, att denna omvändelse till det bättre skall fortsätta. Vi våga också tro, att trots de reservationer, som herr

Vid remiss av
propositionen
nr 34.
(Forts.)

Vid remiss av
propositionen
nr 34.
(Forts.)

Norman avgivit enligt egen bekännelse inom sitt eget parti, skall det ändå till syvende och sist stå klart för högern, att den icke kan längre hålla den lilla filialen öppen här hemma, sedan den stora autokratiska huvudfirman fått stänga därute.

Det är min personliga förvissning, att den närmaste framtiden skall ge oss rätt på den punkten, att högern icke skall kunna stå demokratiens krafter emot och detta så mycket mindre, som all erfarenhet utifrån för närvarande visar, att *det är i demokratien, som folken nu söka värnet gent emot upplösningskrafterna.* Det är i kamp mot diktaturtanken, denna må uppenbara sig i herr Tryggers skepnad eller såsom den sig falskeligen utgivande s. k. proletariats diktatur, det är i kamp mot dessa båda ytterligheter av ett föråldrat regeringsskick, som staterna också komma att återfinna sig själva. Högern må försöka att streta emot i det sista, det skall dock icke lyckas, ty nu står dock demokratiens skede för dörren, och det lär varken herr Lindman eller herr Norman från Läckeby kunna hindra.

Herr Hansson i Stockholm: Även om jag utsätter kammaren för risken av ett nytt anförande av herr Norman, kan jag icke underlåta att replikera på en punkt.

Det gjordes här en jämförelse mellan kontingentbetalning till fackförening och skattebetalning till samhället. Det är dock en himmelsvid skillnad. Samhället tillhör jag av födseln, men i föreningen ingår jag av fri vilja. Redan detta är en grundläggande skillnad. Men å andra sidan, om inom föreningen finnes en medlem, som icke kan betala sina avgifter, betyder det icke, att han strykes eller förhindras att utöva sina rättigheter inom föreningen, utan han befrias från avgifterna. Vi straffa icke våra medlemmar genom att till deras nöd lägga ytterligare det, att de icke skola hava samma rätt att säga sitt ord i de gemensamma angelägenheterna som förut. Men den stora skillnaden är dock, att samhället tillhöra vi alla och föreningen är icke detsamma som samhället.

Slutligen, när herr Norman talar om, att vad som sagts från vårt håll skulle ge bolsjevismen vind i seglen, vill jag endast erinra honom om, att dagen efter det högerledarnas manifest publicerades, utropade det bolsjevikiska organet här i Stockholm: leve högern!

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt hänvisa ifrågavarande proposition jämte de i anledning av densamma inom kammaren nu avgivna yttrandena till tredje särskilda utskottet.

Härpå föredrogs och hänvisades till andra särskilda utskottet Kungl. Maj:ts likaledes å bordet vilande proposition, nr 35, med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall medgiva riksbanken viss ökad sedelutgivningsrätt.

§ 3.

Vidare föredrogs, men blevo ånyo bordlagda andra särskilda ut-

skottets utlåtanden nr 1—3 och första särskilda utskottets utlåtanden nr 1—21.

§ 4.

Herr *Lithander* avlämnade en motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 31, angående nedsättning av försäljningspriset för bränslekommissionens ved.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 48, blev på begäran bordlagd.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag.

§ 6.

Ledighet från riksdagsgöröromålen beviljades:

herr *Pehrsson* i Bramstorp under 8 dagar fr. o. m. den 30 nov. och
» *Thore* » 10 » » 28 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.14 e. m.

In fidem
Per Cronvall.